

A-19641

T. ŠUHMINA

GRIMM

EESTI NSV TEATRIÜHINGU VÄLJAANNE

TALLINN

1953

A-19641

T. ŠUHMINA

GRIMM

EESTI NSV TEATRIÜHINGU VÄLJAANNE

TALLINN

1953

Originaali tiitel:

Т. Шухмина

Грим

Москва 1951

GRIMM

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

20660

ESTI NSV TEATRINNOU VALVAMINE

TALIN

SISSEJUHATUS

Nõukogudemaal, kus on loodud kõik tingimused rahvaloomingu õitsenguks, on saavutanud tähelepanuväärset edu isetegevuslik näitekunst. Kultuuripaleede hästi sisustatud lavadel ja isegi tagasihoidlikel klubilavadel esinevad näiteringid, kes viivad laiadesse hulkadesse maailma kõige eesrindlikuma nõukogude kunsti ideesid, tutvustavad paljumiljonilist vaatajaskonda klassikalise ja kaasaegse nõukogude dramaturgia parimate teostega.

Täites olulist ülesannet töötajate kommunistlikul kasvatamisel, aidates arendada head kunstimaitset, peavad isetegevusringid lakkamatult tõstma oma ideelist ja kunstilist taset, tundma õppima kõiki abinõusid, mis aitavad kõige täiuslikumalt ja väljendusrikkamalt edasi anda esitatava teose ideelist sisu.

Realistlike kujude loomiseks laval on paljude teiste kunsti-elementide kõrval väga suur tähtsus grimmil. Ometi ei kasuta kunstilisest isetegevusest osavõtjad grimmi mitte alati oskustlikult tegelase iseloomustamiseks.

Selle väikese raamatu ülesandeks on aidata isetegevuslike teatrikollektiivide juhtidel ja liikmetel organiseerida individuaal- ja grupiõppusi grimeerimiskursuse läbivõtmiseks, omandada niisuguseid grimeerimise võtteid, mis soodustavad realistliku lavakuju loomist.

Grimeerimist õppida on võimalik ainult siis, kui süstemaatiliselt omandatakse kõiki grimeerimisevõtteid, pidevalt harjuta-

takse, välja arendatakse teatud osavus. Selleks aga on eelkõige vaja organiseerida õppust, korraldada regulaarne õppetöö grimeerimise alal.

Kui isetegevuskollektiivil on alaline koosseis ja tema liikmed tahavad tõsiselt draamakunsti õppida, on otstarbekohane korraldada kogu kollektiivile grimeerimiskursus. Etenduse puhul võib siis iga osatäitja iseseisvalt ükskõik millist grimmi teha. Grimeerimisprotsess kulgeb siis rahulikult, organiseeritult, grimmi suhtes esitatakse suuremaid nõudmisi, mis kahtlemata mõjub soodsalt kogu etenduse kvaliteedile.

Isegi sel juhul, kui draamaringi koosseis ei ole stabiilne, peavad kunstiline juht ja paar-kolm alalist kollektiivi liiget (niisuguseid leidub kahtlemata igas ringis) tundma õppima grimeerimise põhinõudeid. Olles grimeerimise selgeks õppinud, võivad nad etenduse eel seltsimehi abistada, tarvitsemata lootma jääda kohalekutsutud grimeerijale-juuksurile, ja vajaduse korral võivad nad ise õpetada grimeerimist kogu kollektiivile.

Arvatakse, et grimeerimiskunsti võib omandada ainult see, kellel on eriline joonistamisanne. See pole õige. Muidugi, inimene, kes oskab joonistada, omandab grimeerimiseks vajaliku vilumuse kiiremini ja tema tehtud grimmid on kõrgema kvaliteediga.

Ent parukat pähe panna, habet külge kleepida, lihtsalt, kuid õigesti grimeerida võib soovi ja vastava ettevalmistuse korral ringi iga liige. Muidugi, alguses ei kuule pintsel sõna, õiget joont tõmmata on raske, värvid katavad nahka ebahütlase kihina, kuid ei tohi kaotada kannatust. Esimesed raskused ületatakse kiiresti. Pintsel ja värvid muutuvad kuulekamaks, tekib vilumus, ja iga õppusega te omandate ikka edukamalt grimeerimistehnika peamisi seadusi.

Kursust ei maksa venitada liiga pika aja peale; parem on, eriti alguses, korraldada vähemalt kaks õppetundi nädalas. Muidu õppuste vahelisel perioodil läbivõetu unustatakse.

Grupiõppuste vahel on vaja harjutada ka kodus. Kursuse igale osale tuleb pühendada kaks-kolm tundi.

Milleks on vaja grimeerida

Meie maal on kunst sügavalt ideeline ja realistlik. Näidendid lavastades peavad draamakollektiivi liikmed eelkõige aru saama draamateose ideest ja leidma võtted, et seda vaataja ees avada. Realistlike kujude loomisel etendab suurt osa grimm. See on lavakuju välise kujundamise tähtsamaid elemente.

Kogemusteta isetegevuslasi tuleb hoiatada grimmi kuritarvitamise eest, eriti liigsete kleepimiste eest, mis takistavad näo liikumist, selle loomulikku miimikat. Mida vähem grimmi, mida kasinamate vahenditega saavutatakse näo muutmine, seda parem. Enne joone tõmbamist on vaja mõelda, kas see on otstarbekohane, kas see tõesti aitab täpsustada kuju iseloomustust.

Millistel juhtudel me kasutame grimmi? Isegi neil juhtudel, kui osatäitja oma välimuse poolest täielikult ossa sobib ja pole vajadust grimmiga tema näojooni muuta, ei soovitata ikkagi täiesti ilma grimmiga lavale minna. Eemal, heledasti valgustatud laval, kaotavad grimeerimata näo jooned selguse, paistavad udustena, ja loomulik näovärv näib tugeva valgustuse juures haiglaselt kahvatuna, eriti grimeeritud partnerite kõrval. Seepärast kaetakse nägu põhitooniga, mis annab talle värskust ning varjab naha puudusi ja konarusi, kui neid esineb. Kergelt grimeeritud kulmud, huuled ja silmad omandavad selguse, mis võimaldab ka kaugel istuvatel vaatajatel näha kõige väiksemaid näo miimilisi muutusi. Tänu sellele jätab mäng sügavama mulje. Harilikult võib enne, kui näitleja rääkima hakkab, tema miimika, tema näo, silmade ilme järgi oletada, millised mõtted teda erutavad, mida ta antud silmapilgul läbi elab. Ja mida rikkam on kuju siseelu, seda suurema huvi ja tähelepanuga me jälgime mitte ainult osatäitja liigutusi ja sõnu, vaid ka tema näoilme muutusi.

Tingimata on vaja grimeerida neil juhtudel, kui osatäitja vanus ei vasta näidendis esineva kuju vanusele, s. o. kui noor- mees mängib vanameest või kui elatanud osatäitja peab laval oma vanusest nooremana paistma. Kujutlegem, et noor mees mängib rauka. Ta on osa suurepäraselt selgeks õppinud. Tema

mõtete loogika, kogu käitumine, esinemisviis, kõnnak, hääle tämbr vastavad täielikult tema poolt loodud kaju iseloomule ja vanusele. Nüüd jääb üle ainult grimeerida, s. o. värvide abil noor nägu vanaks muuta. Kuid kogenematu isetegevuslane ei oska end ise grimeerida, asjaolud aga on kujunenud nii, et tal pole ühtki abistajat. Ilma grimmita lavale minna aga sel juhul ei saa. Ta maalib siis oma näo kirjuks, arvestamata selle anatoomilist ehitust, tõmmates siia-sinna jooni, mis ei ole üldse kortsude sarnased. Ja tagajärg? Halb grimm varjutab osatäitja hea mängu, mõnikord isegi moonutab osa mõtte ja tähtsuse näidendis.

Grimmi abil võib mitte ainult muuta vanust, s. o. oma nägu vanemaks või nooremaks teha, vaid ka loodava kaju iseloomu peamisi jooni alla kriipsutada.

Oletame, et kaks ühevanust, ühe ja sama elukutsega ja ühest rahvusest inimest erinevad teravalt teineteisest iseloomu poolest. Üks neist on tõsine inimene, veidi sünge, teine on lõbus, elurõõmus. Olenevalt sisemistest omadustest on nende näoilme erinev. Grimm rõhutabki siin mõlema inimese kõige tüüpilisemat ilmet, s. o. luuakse antud kujule iseloomulik, ilmekas grimm.

Grimmita ei saa läbi, kui mängitakse teisest rahvusest inimesi: hispaanlasi, hiinlasi, neegreid jne.

Soovitame isetegevuslastega õppimist alustada selle osa lugemise ja arutamisega.

Juhindudes siin esitatud kaalutlustest ja nõuannetest andke hinnang oma kollektiivi etendustes esinevatele grimmidele. Las ringiliikmed vastavad järgmistele küsimustele: kes etenduse osalistest kasutab liiga palju grimmi? kes on seltsimeeste arvates hooletult, ebatäpselt grimeeritud? kelle grimm rahuldab kollektiivi täielikult ja miks?

On võimalik, et esimene vestlus kujuneb peamiselt puuduste kritiseerimiseks. Oskamata alati soovitada, kuidas grimmis märgatud vigu parandada, võivad isetegevuslased avaldada soovi praktiliselt tutvuda lavalise grimeerimise põhieglitega. Nii moodustab kui mitte terve kollektiiv, siis tema aktiivsem osa ringi grimeerimistehnika õppimiseks.

Ruum

Õppetööd alustades tuleb hoolitseda ruumi sisustamise ja kollektiivi varustamise eest vajalike vahenditega.

Millistele nõudmistele peab vastama ruum, mis on ette nähtud grimeerimise õppimiseks ja etenduse eel grimeerimiseks?

Grimeerida tuleb õhtuse valgustuse juures, sest päeval paistavad grimeerimisvärvid liiga jämedatena ja ebaloomulikena. Seepärast kaetakse aknad, mis lasevad läbi päevavalgust, hoolikalt tumeda riide või paberiga.

Peeglid on kõige parem paigutada kahe lambi (elektri- või petrooleumilambi) vahele, et valgus langeks ühtlaselt näole mõlemalt küljelt. Kui valgusallikas on ainult ülal, lae all, tuleb kasutada heledamat lampi.

Grimeerimislaud ei tohi sel juhul lambi alla panna: laud peavad asetsema nii, et grimeeritav istuks näoga valguse poole.

Tuba tuleb võimaluse piirides vabastada liigsetest esemetest ja hästi tuulutada, põrand pesta ja laudadelt hoolikalt pühkida tolmu. Pange tuhatoosid, kastid või korvid käepärast prahi jaoks, pange valmis seep ja käterätik käte pesemiseks.

Antud etendusest mitte osavõtavad ringiliikmed, kes on määratud korrapidajateks, peavad valvama puhtuse, korra ja vaikuse järele ruumis ega tohi lubada sinna kõrvalisi isikuid.

Grimeerimistarbed

Igal, kes end grimeerib, peab olema komplekt grimeerimistarbed: karp grimmi, purk või tuub vaseliini, rašell-puudrit, kuiva ruuži, kaks-kolm väikest pintslit ja paberist joonikut, käterätik, vatt või ligniin (pehme paber) grimmi mahavõtmiseks, pudelike habemekleebi ühes pintsliga, ninakitti, vedelikuvärvi, pudel kolmekordset kõltni vett, kamm, juuksenõelu, peegel, lokitangid, käärnid.

ÜTU grimeerimisvärvide karbikeses on kaks või kolm ihuvärvi põhitooni (nr. 1 — hele, nr. 2 — roosa ja nr. 3 — hele-

pruun, päikesepruun), helepunane, tumepunane, hall, pruun, helesinine, kollane, valge ja must värv.

Väikestes karbikeses võib olla mitte kolm, vaid ainult kaks põhitooni: hele ja roosa. Sel juhul võib tumeda tooni nr. 3 saada, segades tooni nr. 2 punase ja pruuni värviga. Mõnes komplektis ei leidu ka puhast kollast värvi.

Pulkadena on grimmi töö juures ebamugavam, kuigi grimmi-pulkadel on häid värvivarjundeid.

Grimeerimisvärvide karpides on harilikult üks-kaks joonikut. Neid pole raske ka ise teha. Kolmnurga kujuliselt lõigatud paberitükk rullitakse laiemast äärest alates tihedalt kokku ja kitsas äär kleebitakse kinni. Kuid joonikuga on raske täpset joont tõmmata, seepärast on soovitatav muretseda labidakese-kujulisi väikseid pintsleid.

Paruka, habeme ja vurrude kleepimiseks kasutatavat habemekleebi tuleb hoida tihedalt korgitud pudelikeses: lahtiselt kuivab ta kiiresti ära. Mugavamaks käsitlemiseks pannakse kleebi pintsel korgi sisse.

Grimmi mahavõtmiseks võib vaseliini asemel kasutada ükskõik millist taimeõli: päevalille-, kanepi- või linaseemneõli, sulatatud magedat koorevõid, sulatatud sea- või loomarasva. Apteekides müüakse spetsiaalset pastat grimmi mahavõtmiseks. See puhastab hästi ja pehmendab nahka.

Mõnikord on vaja ka kuiva ruuži. Sellega mingitakse kergelt põski, kui nägu on juba puuderdatud.

Apteekides ja parfümeeriakauplustes on müügil ligniini (pehme paber, mis asendab vatti) ja gummoosi (ninakitti). Viimast kasutatakse kleepimisteks, mis muudavad nina vormi. Gummoosi müüakse kõvade ihuvärvi pulgakeste kujul. Pulgakesest lõigatakse ära kleepimiseks vajalik tükk ja kui see osutub liiga kõvaks, lisatakse talle enne kasutamist juurde veidi põhitooni värvi.

Nina ülespoole tõmbamiseks, et teda lühemaks teha, kasutatakse väga kergest läbipaistvast riidest, valgest või roosast gaasist või šifoonist lõigatud lindikesi.

Soovitatav on muretseda habemekreppi. Nii nimetatakse mit-

mes varjundis karvu, mis on müügil kõvasti punutud nõõri kujul. Neist kleebitakse vurrud ja habe, kui neid ei ole valmis olemas.

Kui käed ja kael on vaja tumedaks, päikesepruuni tooniga kaetud näo värviliseks teha, võõbatakse neid vedela ihuvärviga, nahal kuivava värviga. Seda valmistatakse pruunist värvipulbrist, mida kasutatakse ka mööbli värvimiseks.

Lusikatäis pulbrit lahustatakse klaasis vees, lisatakse natuke kõlnivett ja viis tilka glütseriini. Saadud vedela värvi pudelit tuleb iga kord enne tarvitamist loksutada. Vedelat värvi on mugav kasutada sellepärast, et ta ei määri pesu ning on vee ja seebiga kergesti mahapestav.

Kõiki grimeerimistarbeid tuleb hoida täielikus puhtuses. Grimmi koostisosad — värvid, rasvad, vaha — on nahale täiesti kahjutud.

Kui grimm nahka ärritab, siis tähendab see, et ei jälgita ter-
vishoiu reegleid, s. o. grimmi hoitakse mustalt, ruum ei ole kül-
lalt puhas, enne grimeerimist ei pesta käsi.

Ei tohi lubada, et mitu inimest kasutaks üht grimmikarpi ning puuderdaks ühe ja sama vatitüki või tupsuga.

Pärast grimeerimist sulgege grimmi-, vaseliini- ja puudri-
karbid kaanega ja hoidke neid tolmu eest. Käterätikud, millega
te grimmi maha võtate, peske iga etenduse järel seebi ja tulise
veega.

Enne etendust grimeerimistarbeid lauale asetades laotage
alla puhas rätik, käterätik või valge paberileht.

Grimeerima asudes peske käsi või puhastage neid vähemalt
kõlniveega. Ka näonahk peab puhas olema — peske nägu see-
biga või puhastage vaseliinise vatiga.

GRIMEERIMISTEHNIKA

ÜLDISED PÕHIMÕTTED NÄO VÄRVI JA VORMI MUUTMISEL GRIMEERIMISVÄRVIDE ABIL

Meid ümbritsevas tegelikkuses on igal nähtaval esemel värv ja vorm. See on kehtiv ka inimese näo ja selle üksikute joonte kohta.

Värvide poolest võivad näod olla kahvatud, tõmmud, roosad, punased, päevitunud jne.

Vormi poolest — ümmargused, piklikud, nelinurksed jne.

See vormi määramine on mõningal määral tingliku, ligikaudse iseloomuga, sest tegelikkuses ei ole täiesti ümmargust või täpselt nelinurkseid nägusid. Inimese näo või selle üksikute osade struktuuril on palju keerulisem vorm.

Grimmi peamiseks ülesandeks on muuta näo värvi ja vormi. Kui kahvatust näost on vaja teha päevitunud, tumedast näost heledam, noorest vana jne., muudetakse näo värvi talle üldise tooni pealepanemise teel.

Näo vormi võib muuta kahel viisil: kasutades kleebiseid ja voolinguid, s. o. muutes tegelikult näo või selle üksikute osade mahulisi vorme, või kasutades puhtmaalilisi võtteid, mis grimeerimisvärvide abil võimaldavad luua mulje, nagu oleks vorm muutunud, kusjuures tegelikult ei muudeta näo või selle üksikute joonte mahtu.

Värv. Näo värvi muutmine grimeerimisvärvide abil ei ole kuigi keeruline. Näo värvi muudetakse üldise põhitooni ja puna pealepanemisega. Grimeerija peab õppima üldist tooni peale

panema täiesti ühetasase, ilma plekkideta ja vahedeta kihina. Põhi- või üldtoonideks nimetatakse ihutooni värve. Grimeerimis-karpides on harilikult kolm põhitooni. Esimene on hele, teine tumedam, aprikoosivarjundiga, ja kolmas täiesti tume.

Puhtal kujul kasutatakse põhitooone harva.

Esimene number on liiga hele ja seda kasutatakse ainult noorte naiste, väga heledate blondiinide osadeks. Teine number puhtal kujul annab nahale värsket varjundi ja seda kasutatakse noorte grimmi jaoks. Kolmanda põhitoooni abil saadakse näovärv, mis sobib vanadele või päevitunud inimestele. Kuid need kolm ihutooni varjundit ei hõlma veel kaugeltki kõiki võimalusi. Elus on raske leida täiesti ühesuguse nahavärviga inimesi. Pange mõned inimesed kõrvuti, ja te näete, et isegi ühevanuste inimeste nahal on erinevad varjundid. Näo värvile, nagu juba ütlesime, avaldab mõju suur hulk põhjusi: vanus, tervis, meeoleu, elukutse, kliima jne. Seepärast jääks ebaloomulik mulje, kui kõigi näidendi osatäitjate näod katta ühe ja sama põhitooniga. Et anda igale näole ainuüksi temale omane varjund, tuleb segada mitu tooni, lisades neile erinevates proportsioonides punast, kollast või pruuni värvi. Tõmmude nägude jaoks lisatakse toonile nr. 3 (kõige tumedamale) pruuni värvi. Tervete, täisvereliste inimeste näovärv saadakse, kui toonidele nr. 2 ja nr. 3 punast värvi juurde segatakse. Haiglase või väga vanade nägude jaoks, millel on kollane või isegi hallikas nahavarjund, valmistatakse toonide nr. 2 või nr. 3 segu kollase või halli värvi vähese lisanudusega.

Kõigi praktikas eettulevate juhtude jaoks ei ole võimalik valmis retsepte soovitada. Tähtis on aru saada ühest: lavakunstis ei tohi olla šabloon, iga kuju on elust võetud inimene, mitte aga tinglik teatrimask, mida võib ilma sisemise ja välise muudatuseta näidendist näidendisse üle kanda. Seepärast peab olema ka iga grimmi värvilahendus realistlik. Iga näole pandud põhitoooni värv on ainult siis hea, kui ta on loomulik, eluline ja kujule sobiv.

Tumedaid ja helepunaseid värve kasutatakse punaks ja huulte värvimiseks ning neid lisatakse põhitoonidele ja varju-

värvidele mitmesugustes proportsioonides. Puhtal kujul on punastel värvidel külm, õige vähe lillakas varjund, seepärast saadakse puna loomulik soe värv ainult siis, kui neile segatakse hulka veidi tumedat põhitooni, päevitunud või tõmmude nägude jaoks aga helepruuni värvi.

Kõhna või täidlase näo mulje luuakse selle näo struktuurile vastava õige varjude paigutusega. Isegi väga noor nägu paistab vanana, kui sellele joonistada kortsud. Nii varjud kui ka kortsud peavad loomulikult põhitoonist tumedamad olema. Kas võib varje ja kortse kõigil juhtudel joonistada grimeerimiskarbi ühe ja sama värviga, näiteks ainult halli, pruuni või mustaga? Ei, ei või. Vaadake näiteks helesiniseks värvitud seinu. Sein helesinisel pinnal te näete ümbritsevatelt esemetelt langevaid erineva tugevusega varje: väga tumedaid, pisut heledamaid ja päris heledaid, läbipaistvaid, peaaegu samasuguseid nagu seinu valgustatud osa. Kuid kõigist neist seinale langevaist varjudest, nii tumedad kui nad ka on, paistab läbi helesinine värv, millega sein on värvitud. Antud juhul on varjude värv tume-taevasinine kerge hallika varjundiga.

Võtke tükk helepruuni riiet. Selle vortide sügavuses on tumepruunid varjud, mitte mustad või hallid. Järelikult on mingisuguse värvilise pinna valgustatud ja varjutatud osadel üks ja sama värv, ainult erineva tugevusega.

Nüüd vaatame, kuidas rakendatakse seda seadust grimmis. Tahtes kõhnuse muljet tekitada, panete mõnele näo osale varjud. Kui kõhnus on tingitud inimese haigusest, siis on tema naha värv kahvatu, kollakas. Järelikult võib varjud teha helepruunid. Kui aga nägu on kõhn, kuid terve, päikeses ja tuules pruunistunud, siis lisatakse varjude tegemiseks põhitoonile veidi pruuni ja punast värvi.

Järelikult loovad näole joonistatud varjud ainult siis mulje, nagu oleksid seal lohud, kumerused ja kortsud, kui nende värv koostatakse põhitoonist lähtudes, sellele vajalikus proportsioonis pruuni, halli, punast värvi hulka segades. Tuleb märkida, et valget ja musta värvi puhtal kujul ei kasutata. Valgega võib väga harvadel juhtudel lahjendada teisi värve, et neid heleda-

maks teha. Must värv on vajalik väga tõmmude mustajuukse-
liste inimeste kulmude ja silmade jaoks. Kui tahetakse, et sil-
mad paistaksid lavalt helesinistena, tõmmatakse nende alla
sinine joon. Samuti jätab sinine värvitoon põskedel ajamata
habeme mulje ja rõhutab kõhnust.

Ei tohi unustada, et näo värvile mõjub samuti paruka, kos-
tüümi ja peakatte värv. Oletame, et te grimeerite end tumedas
kleidis, ja et mitte juukseid grimmiga määrada, sidusite pähe
halli rätiku. Nende tumedate ja tuhmide värvide taustal paistab
teie nägu värskemana ja punapalgelisemana. Aga kui te pärast
grimeerimist panete pähe või õlgadele kostüümi juurde sobiva
punase rätiku, kaotab teie grimm oma ereduse, põse puna pais-
tab nüüd kahvatumana kui enne. Järelikult tuleb grimeerides
arvestada grimmi ja kostüümide värvide vastastikust vahekorda.
Ei ole soovitatav grimeerida end samas kostüümis, milles esi-
nete, see võib kortsuda ja määrduda, kuid näitejuhile valmis
grimmi näidates pange selga kõik, mis kuulub osa juurde. Ka
grimeerides arvestage seda, et ereda kostüümi ja tumeda paruka
puhul paistab grimm kahvatumana kui heleda kostüümi ja hele-
date juuste puhul.

Vorm. Peale värvi on igal inimese näol ja igal selle osal
vorm, nagu kõigil meid ümbritsevail esemeil. Iga nähtava
eseme vormi tajume me esmajoones tema piirjoone järgi. Eseme
kontuur ehk piirjoon lubab meil öelda: taldrik on ümmargune,
uks on nelinurkne jne.

Inimese näol on samuti piirjooned, s. o. ovaal. Ovaali laadi
pooldest võivad näod olla ümmargused, piklikud, kitsad, laiad
jne. Kuid peale piirjoone on näol ka maht. Grimmi ülesandesse
kuulub näo ovaali ja mahulise vormi muutmise, kui see on
vajalik kuju välimuse loomiseks.

Tabelil 1¹ on näidatud kolm oma piirjoone pooldest ühe-
sugust eset, kuid nende mahuline vorm on erinev: esimesel
joonisel me näeme kumerat poolkera, teisel nõgusat, kolman-
dal lamedat ringi.

¹ Kõik tabelid on paigutatud raamatu lõppu.

Mispärast me näeme kahel esimesel joonisel esemeid mahuliselt, kolmandal joonisel näidatud ring aga näib lamedana? See tuleb sellest, et kahel esimesel esemel on varjud, kolmandal aga varje ei ole.

Järelikult valguse ja varju olemasolu loobki mahulise vormi illusiooni.

Selleks et esemel tekiks varjud, peab ta valgustatud olema ühest küljest. Kui meie poolt näidatud joonisel kumerat ja nõgusat poolkera valgustada ühtlaselt kõigist külgedest, kaovad varjud. Seda seadust — valguse ja varju jaotust mahulistel esemetel — kasutataksegi grimeerimisel näo vormi muutmiseks maalimisvõttega, kõrvale jättes kleepimise.

Kui nägu on kahelt poolt ühtlaselt valgustatud, paistab ta järskude varjude puudumise tõttu lamedana. Ka näol, nagu paberilehelgi, võib kunstlikke varje maalides luua muudetud vormi mulje.

Püüdes paksu põse muljet saavutada, maalime me varju põsele ligikaudu nii, nagu see on kumeral poolkeral. Kõhn põsk tuletab varjude asetuse poolest meelde nõgusat poolkera. Kortsud on samuti oma mahuline vorm, mis on tingitud voltide sügavuses olevaist varjudest. Neid varje rõhutades me loome noorel näol kortsude mulje.

Selleks et meie poolt joonistatud kumerused, lohud ja kortsud lavast eemal loomulikena paistaksid, tuleb varjud paigutada ranges vastavuses näo anatoomilisele ehitusele. Edaspidi te tutvute kolju ja näolihaste ehitusega, millest oleneb näo reljeef, ja sellest reljeefist olenevalt varjude paigutamise moodustega.

Tegelikust näovormist veidi teistsuguse näo illusioon võib tekkida ainult ühtlase lavavalgustuse korral. Sellises valguses ei tekita näo tegelikud kumerused teravaid varje ega sega joonistatud varje tajumast nii nagu õigeid.

Kuid tarvitseb ainult niisugust grimmi mõnest küljest valgustada prožektori kitsa kiirega, kui kunstlikud varjud kaovad, loovutades koha õigetele, mis näitavad näo loomulikku skulptuuri. Illusioon on kadunud.

Kuidas siis grimeerida neil juhtudel, kui nägu igal tingimusel peab näima paksemana või kõhnemana, prožektoril külvalgust aga ei saa asendada hajuva, ühtlase valgustusega?

Siis tuleb kasutusele võtta kleepimine ja ninakitiga voolimine, mis näo või tema üksikute osade — nina, lõua jne. — mahulisi vorme tõesti muudab.

Näo tegelikult muudetud vormid on iga valguse, iga rakursi juures vaatajale hästi nähtavad.

Ja siiski me soovitame ninakitist ja vatist kleebiseid mitte liiga ohtralt kasutada. Nad takistavad näolihaste liikumist, teevad näo puiseks, maskisarnaseks. Ainult nina, kõige vähem liikuvat näoosa, võib muuta kiti abil ilma erilise kahjuta miimikale. Kui tegelase osa on väike, episoodiline, ilma tekstita, ja otsustav tähtsus on välimusel, siis võib veel lubada vati kleepimist, ja ka sel juhul peab seda tegema kogenud grimeerija. Kõik, mis laval paistab ebaloomulikuna, liialdatuna, ei kõlba meie teatrile, suure elutõe teatrile.

Eriti tüsedate inimeste osade jaoks on parem valida oma väliste omaduste poolest sobivad osatäitjad.

Värvist ja vormist rääkides me kasutame mõnikord väljendust «maaliline võte», s. o. võte, mis muudab värvi ja vormi ainult värvide abil.

Grimeerimiskunstil on palju ühist portreemaalimisega, kuid paljus ta ka erineb sellest.

Inimese nägu on kunstniku pildil eelkõige liikumatu, tal on kindel, muutumatu valgustus ja ka varjud näol on fikseeritud. Portreed vaadates te märkade, et kunstniku poolt näole pandud varjudel on palju varjundeid. Nendele mõjuvad ümbritsevate esemete värvid, moodustades niinimetatud reflekse. Lavalisel grimeerimisel, kus objektiks on elav, liikuv nägu, lubatakse mõningat tinglikkust.

Näitleja liigub kogu aeg laval, sattudes erineva värvitooniga dekoratsioonide taustale. Igas vaatuses võidakse teda erinevalt valgustada, mistõttu mingeid alalisi reflekse ei saa tema näol fikseerida. Seepärast võetakse varjude värviks neutraalne värv, mis on värvilises vahekorras ainult näo üldise tooniga. On juh-

tumeid, kus ettenähtud grimmi eeskujuks on foto või värviline portree. Sel puhul tuleb arvestada värvide kasutamise tingimuste erinevust portreel ja elaval näol.

Grimeerimistehnika teine erinevus on selles, et grimeerija arvab valgusallika otse enda ees olevat ja paneb varjud näole sellest arvamusest lähtudes, kuigi tegelikult tema nägu ei ole valgustatud eest, vaid mõlemast küljest. Veel enam, luues värvidega paksude ümmarguste põskede vormi, paigutab ta varjud nii, nagu oleks mõlema põse keskkoha vastas eri valgusallikas.

Niisiis luuakse mahulise vormi mulje lamedal paberipinnal või vähem lamedal näopinnal selle vormi kujutamiseiga õigesti joonistatud valguse ja varju abil. Võtke ükskõik milline kerakujuline ese, näiteks pall. Kui valgustada teda ühest küljest, siis langevad teisele küljele ääre suunas järk-järgult tihenevad varjud. Palli valgustatud poole pind aga jääb heledaks ja selle valgustatud osa kõige kumeramas kohas, otse valgusallika vastas, on kõige heledam laik, niinimetatud hele täpp. Tuleb rangelt meeles pidada reeglit: heledad värvid lähendavad tasapinda, tumedad kaugendavad, süvendavad. Lõigake paberist kaks ühesuurust ringi, üks hele, teine tume, pange nad oma silmast ühesugusele kaugusele, ja teile näib, et hele ring on lähemal kui tume.

Harjutamise mõttes on kasulik soovitada isetegevuslastele joonistada natuurist mingisugune kerakujuline ese: käsipall, õun, suur ümmargune kartul. Jälgige seda, et üleminek valgustatud osalt varjutatud osale oleks järk-järguline, pehme, nagu meie poolt esitatud kerajoonisel (tabel I).

Valgus. Otsustava tähtsusega on grimmile valgus. Grimm loob näitleja näol ainult siis vajaliku illusiooni, kui lava on küllalt eredalt ja võimalikult ühtlaselt valgustatud.

Mida eredam on valgus laval ja mida lühem vahemaa vaatajast lavani, seda nõrgem ja õhem peab olema grimm. Kui valgustus on nõrk ja näitlejad vaatajatest kaugel, võib grimm olla terav, kuid mitte üleliia.

Lava võib olla erinevalt valgustatud, olenevalt sellest, mis ajal toimub tegevus: hommikul, päeval, õhtul või öösel. Väarvi-

line lavavalgustus, mis loob päevase aja mulje, mõjub dekoratsioonide, kostüümide ja grimmi värvile, muudab neid.

Kollases valguses, millega imiteeritakse harilikult päikese paistet, grimmi värvid eriti ei muutu, ainult päikesepruunid põhitoonid on veidi kahvatumad, ja helesiniseks värvitud silmaalused näivad mustadena. Sinise lavavalgustusega luuakse õhtu ja öö mulje. Sinine värv teeb näo elutuks, põhitoonid omandavad määrdunud halli varjundi. Punase värviga grimeeritud huuled ja põsed näivad sinise valgustuse korral tumedatena, lillakatenä. Silmadealune sinine joon kaob täiesti. Kui öisel lavapildil on etenduses tähtis koht, siis on parem vaheajal enne seda grimmi kergelt muuta, s. o. pehmedada puna, punane värv huultelt ettevaatlikult maha võtta, jättes ainult piirjoone, keskelt aga katta huuled heleroosa värviga või põhitooniga nr. 3.

Punases, loojuva päikese valguses paistab grimm üldiselt kahvatumana kui harilikus valguses, kuid põhiliselt jääb värvigamma erilise muutuseta. Ainult sinine värv muutub tublisti tumedamaks.

Mõistagi ei ole etenduse jooksul, kus tihti valgust vahetatakse, võimalik end mitu korda ümber grimeerida. Kui aga teravalt grimmi muutva värvilise valgusega valgustatakse mõnda osatäitjale ja etendusele tähtsat vaatust, tuleb huulte värv, põhitooni alles jättes, siiski asendada teise, sobivama värviga, silmad aga algusest peale grimeerida seda olukorda arvestades.

Lava valgustamisel küünalde või petrooleumilampidega paistab grimm veidi teisiti kui eredas, valges elektrivalguses. Küünalde ja lampide leek annab näole sooja roosakas-oranži varjundi, mistõttu kõik punased värvid pehmenevad ja rohkem mõjule pääsevad. Niisuguse valguse korral võib grimeerida julgemini, teravamalt kui elektrivalguses. Kontserte või isegi etendust anda tuleb mõnikord ka päeval vabas õhus. Päevavalguses näivad grimeerimisvärvid jämedatena, ebaloomulikena ja neil on lillakas varjund. Niisugustel juhtudel põhitooni üldse ei kasutata, silmi ja kulme ei värvita, põsed ja huuled värvitakse vaevalt märgatavalt. Kortsud, kui see on täiesti möödapääsmatu, joonistatakse väga õhukeselt helepruuni värviga.

Praktilisi harjutusi kollektiiviga soovitame alustada kõige lihtsama grimeerimisega, mille ülesandeks on näojoonte rõhutamise, põhiliselt nende vormi muutmata.

Kui näitleja oma sisemiste ja väliste omaduste poolest täidetavasse ossa hästi sobib, ei ole vajadust näole palju grimmi panna.

Mõned kunstilisest isetegevusest osavõtjad armastavad end grimeerida nii, et saalis istuvad tuttavad neid kohe ära ei tunneks. Selleks kleebivad nad endale asjata vurrud ette, määrivad kogu näo kokku paksu värvikihiga, ja eesmärk saavutatakse mõningal määral, vaatajad ei tunne neid kohe ära, kuid kuju sellega ei võida. Elava näo asemel näeb vaataja maalitud nukku. Ja tõesti, milleks peaksid noor, elurõõmus mees või lõbus, energiline tütarlaps, kes täidavad täpselt samasuguste noormeeste ja tütarlaste osa, asjata oma nägu muutma. Sellistel juhtudel, nagu juba öeldud, on vaja grimeerida ainult selleks, et näojooni, mis vaatajale paistavad ähmastena, selgemaks teha.

Tõsi, kui üks ja sama osatäitja esineb paljudes näidendites, siis tahab ta loomulikult grimmis leida midagi uut, mis üht kuju teisest eraldaks. Sellega, kuidas sedalaadi muutusi teha, te tutvute peatükis «Karaktergrimm».

Niisiis, olles ruumi eespool esitatud nõuannete kohaselt ette valmistanud, asuge praktiliste harjutuste juurde.

✓ Suur tähtsus on grimeeritava näo valgustamisel. Nägu peab olema mõlemalt poolt ühtlaselt valgustatud ühetugevuste lampidega, et talle ei langeks teravaid varje. Kui on olemas ainult laevalgus, siis tuleb sellest kaugemale istuda. Muidu, valguse langemisel otse ülalt, tekivad näole kulmupealsetest kaartest, ninast ja lõuast tumedad varjud.

Kui töökoht on sisustatud, grimeerimistarbed hoolikalt puhatale rätikule asetatud, võib alustada grimeerimist.

Algul kaetakse nägu väga õhukese vaseliinikihiga, sest rasvaga määritud näol tuleb põhitoon ühetasasem ja poorid on kaitstud ummistamise eest. Vaseliini asemel, nagu juba öeldud,

võib tarvitada sulatatud magedat koorevõid, rasva ja taimeõli — päevalille-, kanepi-, pähkliõli.

Liigne rasv eemaldatakse vati või puhta lapikesega, mille järel nahk peab peaaegu kuivaks jääma. Rasvaga liiga tugevasti määritud nägu hakkab läikima ja värvid näol valguvad laiali, eriti kuumuses.

Pärast seda pannakse sõrmega kogu näole ühtlaselt põhitooni laigud ja hõõrutakse kergelt, nahka pingutamata, väga õhukese ühetasase kihina laiali. Kõrvade juures ja kaelal kaotatakse toon märkamatult. Juuste juures ei tohi jätta katmata triipu, nagu seda mõnikord tehakse, et juukseid mitte värviga kokku määrada.

Kui valmis põhitoonid puhtal kujul ei sobi (kui nad on liiga heledad või tumedad), valmistatakse vajalik toon värvide segamise teel, lisades valmis põhitoonidele: suurema värskuse saavutamiseks punast, tõmmudele ja päevitunud nägudele pruuni värvi.

Mitmest värvist segatud põhitooni kasutamisel on vaja seda segu valmistada küllaldasel hulgal, sest kui sellest ei jätku, tuleb seda uuesti valmistada, ja teine portsjon võib värvilt esimesest erineda. Värvide segatakse alustassil, klaasitükil, klaasist kreempurgi lamedal kaanel jne.

Kombineeritud põhitooni võib nahale panna ka teisiti. Peale puhta üldtooni laikude pannakse näole teatavas proportsioonis teise, põhitooni täiendava värvi laiike, näiteks kolme üldtoonilaigu kohta üks punane laik ja kaks pruuni laiku, ja niiviisi edasi üle kogu näo. Seejärel hõõrutakse need laigud ühtlaselt üle kogu näo laiali. Nahk omandab antud juhul tõmmuka, päikesepruuni värvi.

Pärast põhitooni pannakse puna. Näole puna panemine on väga vastutusrikas asi ja sugugi mitte nii kerge, nagu esimesel pilgul näib. Erepunaseks värvitud põsed jätavad eriti mehe näos ebameeldiva mulje.

Selle vältimiseks tuleb punasele värvile lisada veidi tumedat põhitooni ja meeste jaoks isegi pisut pruuni värvi. See annab punale sooja värsket varjundi.

Seejärel värvitakse üsna kergelt silmakoopaid, nõrgendades puna meelekohtade suunas ja silmade all põskede suunas.

Põse keskele, põsenukist veidi allapoole, pannakse sama värvi eredam laik ja hõõrutakse see väga hoolikalt laiali silmade, kõrvade ja nina suunas ning põske mööda alla. Õige min-

Joon. 1. Puna asetus.

kimise saladus seisab järk-järgulises üleminekus eredamalt värvilt põhitoonile (joon. 1). Kui värv katab nahka laiguliselt, on näol haiglane, põletikuline ilme.

Huultele tõmmatakse esiteks kontuuri mööda peen, täpne punane joon ja hõõrutakse see siis sõrmega sissepoole. Huulte piirjoon jääb seetõttu veidi tumedamaks ja huuled näivad loomulikena. Otse suunurkadeni ei tohi värv ulatuda. See teeb suu suuremaks ja annab talle veidi ebaterve ilme.

Kui kulmud on loomulikult tumedad ja tihedad, ei maksa neid sellise kerge grimeerimise puhul üldse puudutada. Kammimisega võib anda neile täpsema vormi. Heledatele kulmudele tõmmatakse peen pruun joon, kuid mitte kogu nende laiuses, vaid ainult keskele, nii et üles ja alla jäävad oma heledad, värvimata kulmukarvad; muidu tulevad kulmud liiga laiad ja paksud. Ottest peavad nad kitsamad olema kui keskelt.

Silmad paistavad suurematena, kui ülemisele ja alumisele laule tõmmatakse peaaegu ripsmeid mööda kitsas pruun joon. Keskel, ülal ja allpool silmatera, peab joon olema veidi laiem ja nurkades täiesti kaduma. Alumine joon hõõrutakse pisut laiali, mis jätab mulje, nagu langeks sinna tihedalt ripsmeilt vari (vt. joon. 6). Kui silmad peavad olema sinised, tehakse joned sinise värviga. Silmad paistavad veelgi sinisemad, kui ka ripsmed siniseks värvida. Nina võib pisut sirgemaks teha, tõmmates kulmude algusest ninaotsani kaks kitsast punakaspruuni paral-

leeljoont ja hajutades need ninakülgedele, põskede suunas. Nina-selg tuleb seejuures heledaks jätta. Kunagi ei tohi ninaseljale valge värvi triipu tõmmata. Mingit positiivset efekti see võrdle-misi levinud võte ei anna peale tugevasti puuderdatud elutu näo mulje.

Kerge puna lõual ja kõrvalestadel lisab näole värskust.

Kael ja käed peavad olema sama värvi nagu nägu. Seepärast kui nägu on kaetud päikesepruuni tooniga, tuleb kael ja käed katta sama tooniga või sama värvi peitsiga. Kui aga kael ja käed on näole pandud värvitoonist tumedamad, siis puuder-datakse nad. Valmis, eemalt kontrollitud ja parandatud grimm puuderdatakse üle, liigne puuder kõrvaldatakse lapi või jänese-käpaga. Pärast puuderdamist on grimmi juba raske parandada. Puudri peal võib vajaduse korral puna süvendada ainult kuiva ruužiga. Ripsmetelt ja kulmudelt pühitakse puuder ettevaatli-kult ära sõrmedega.

Grimm võetakse maha vaseliini või ükskõik missuguse näole kahjutu rasva abil. Kergete sõrmeliigutustega segatakse grimm näol vaseliiniga. Selle massi võib algul kõrvaldada vati, ligniini või käterätikuga.

Puhastamist korratakse niikaua, kuni vatile ei jää kübetki värvi.

Külma veega kohe pärast grimmi kõrvaldamist pesta ei tohi. Nahapooridesse tunginud grimmi saab eemaldada ainult sooja vee ja seebiga. Nahale kahjutum on grimmist vabastatud nägu lihtsalt kergelt puuderdata, et see ei läigiks.

Grimm kõrvaldatakse kergete liigutustega, nahka mitte veni-tades, ja sõrmede liigutused tuleb suunata vastavalt lihaste ase-tusele, s. o. näo keskelt väljapoole, ja põskedel altpoolt kuni välimiste silmanurkadeni (vt. tab. I). Sellega kaitstakse nahka enneaegsete kortsude tekkimise eest.

Ringi juhil on soovitav pärast selles peatükis toodud nõu-annete tähelepanelikku läbilugemist praktiseerida neid esialgu enda näol, siis mõne seltsimehe näol ja alles seejärel alustada tööd kogu kollektiiviga.

Niisugune esialgne ettevalmistus kergendab õppetöös gri-

meerimisprotsessi näitamist. Näitamine aga on tingimata vajalik selleks, et ringi liikmed grimeerimises kiiremini vilumust omandaksid.

Kollektiiviga töötades näidake ühe seltsimehe juures kogu grimeerimisprotsessi, kuid mitte korraga, vaid osade kaupa. Algul demonstreerige, kuidas pannakse nahale põhitoon, ja laske kõigil teha seda iseseisvalt. Siis näidake, kuidas paigutada puna; las grimeerijad täidavad ka selle ülesande.

Niiviisi järk-järgult, eespool kirjeldatud järjekorras, grimeerivad ringi liikmed kõiki näoosi — huuli, silmi, kulme, nina.

Valmis, kuid mitte veel puuderdatud grimme kontrollige eemalt, kõige parem grimeeritute laval viibides, mis on selleks otstarbeks valgustatud nagu etenduse ajal. Laske tulemusi arvustada kogu grupil. Tehke märkusi. Teie märkuste põhjal parandatud ja nüüd juba ülepuuderdatud grimmi vaadake veel kord. Laske ringi liikmeid, kes on õigeid tulemusi saavutanud, aidata mahajääjaid. See toob kasu nii neile kui teistele. Püüdke oma õpilasi veenda, et vaja on täiendavalt kodus harjutada.

Kui seda õppust on võimalik veel kord läbi võtta, alustage seda küsimustega.

Küsimustele antud vastustest näete, kuidas läbivõetu on omandatud.

K ü s i m u s e d.

1. Kuidas peab grimeeritava nägu valgustatud olema?
2. Missugustest värvidest koostatakse põhitoon päevitunud näole, noore mehe näole, noore naise näole?
3. Kuidas pannakse näole puna?
4. Missuguse värviga grimeeritakse kulmud, silmad? Mõtelge ise välja ja esitage küsimusi selle peatüki kohta. Järgnevalt töötage iga uus peatükk läbi samas järjekorras.

Kolju. Kõhn nägu. Grimeerimistehnika valdamiseks tuleb hästi tunda oma näo ehitust. Kui mitmekesiseid osi näitleja ka ei mängiks, iga grimmi aluseks on ikkagi tema enda nägu kõigi selle iseärasustega. Isegi komplitseeritud grimmi, mis muudab näitleja nägu tugevasti, näib ainult siis loomulikuna, kui see on tehtud vastavalt näo ehitusele. Näo ehituse määravad esmajooned luude ehitus ja vorm. Mõnel inimesel on suured ümarikud põsenukid — nägu paistab seetõttu laiana, teisel ei ole põsenukke peaaegu näha, kuid tal on tugevasti arenenud alalõualuu ja otsmik, esileulatav lõug jne.

Vajalikku näovormi luues tuleb teinekord värvidega veidi muuta luude vormi, näiteks vähemärgatavad põsenukid teha laiaks, suur lõug väiksemaks, otsmik kitsamaks või laiemaks, esile tõsta alalõug jne. Kõiki neid muudatusi võib teha ilma kleepimisteta, ainuüksi värvidega, ühel tingimusel: tuleb hästi teada, kus asub näitleja näos see luu, mis tema poolt loodava kuju näos peab omama veidi teissugust vormi. Esimesel hetkel tundub see tingimus absurdseks: kuidas võib inimene mitte teada, kus asub tema põsenukk või lõualuu? Tegelikult aga, püüdes noort täidlast nägu kõhnana näidata, te avastate, et näoluud on rasvakihi all täiesti märkamatud ja et nende asetuse täpseks kindlaksmääramiseks tuleb kumerusi ja lohke katsuda sõrmedega. Praktikas esineb sageli osi, mis nõuavad mitmesugust kõhnust — terve inimese vaevalt märgatavast kuivetest kuni haige või nälgiva inimese suure kõhnuseni (näiteks Fadejevi «Noore kaardiväe» finaali; Jegor Bulõtšovi osa Gorki näidendi «Jegor Bulõtšov ja teised» III vaatuses; Jakovi osa Gorki «Viimastes» jne.).

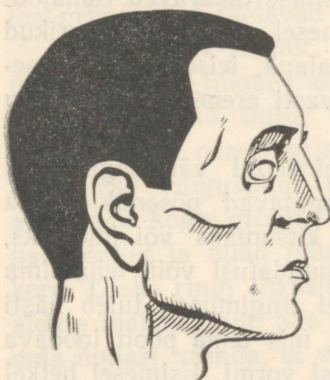
Ja kõigil neil juhtudel luuakse kõhna näo mulje näo luude vormi kunstliku esiletõstmisega ning põskede ja teiste pehmete näo-osade kunstliku süvendamisega. Kuid et osata näo luid esile tõsta, peab hästi tundma näo ehitust.

See on eriti tähtis, kui nägu grimeeritakse selleks, et muuta ta kõhnemaks kui näitleja nägu, ilma et muudetaks põhiliselt

tema struktuuri, või kui näole tahetakse anda teine reljeef (näiteks hiinlase grimm) (tab. VIII).

Inimese kolju koosneb kahest osast: pealuust ja näoluudest. Pealuu vormi muudetakse parukate abil. Parukad on kas pehmed, vajalikes kohtades vatiga vooderdatud, või kõvad, kleebitud.

Pea vormi tuleb muuta väga harva, peamiselt portreegrimmide tegemisel. Neil juhtudel valmistatakse parukad eritellimise peale. Peakoljut moodustavaist luudest võib grimmi abil muuta ainult otsmikuluud, seepärast tuleb tunda selle ehitust. Selle ülemisel osal paistavad veidi esile otsmikukühmud ja allpool, silmakoobaste ülemisel äärel, on rullitaolised kumerused — kulmupealsed kaared. Kolju joonisel me näeme järgmisi näo luid: otsmikuluud, ninaluud, sarnaluud, ülalõualuud, alalõualuud ühes lõuakühmuga ja ninaluud.

Joon. 2. Noor kõhn nägu.
Grimmi joonskeem

Näo vormi määrab peamiselt sarnaluu ja alalõualuu ehitus. Luude kumeruste vahel tekivad koljul lihaste, rasvakihi ja naha puudumise tõttu lohud — silmakoopad, oimulohud ja sarnaluude kühmude alused lohud. Jooniste võrdlemine tabelil I võib teid näitlikult veenda, et varjude asetus kõhnal näol vastab täiesti kolju lohkudele.

Vaadelge tähelepanelikult joonisel toodud koljut ja asuge siis oma näo ehitust uurima. Katsuge sõrmedega ja tehke kindlaks kõigi näo luude ja lohude asetus. Siis hakake tegema kõhna näo grimmi järgnevas järjekorras.

Katke nägu õhukeselt kollaka tooniga. Tõmmake pintsliga pruunid jooned lohude ja kumeruste piirile. Märkige joonega ära oimuluud ja silmakoopad, tõmmake sarnaluude alla joon, mis ulatub kõrvaugust sarna mööda põse keskele. Lõua alla

tõmmake ainult joon, mis läheb kõrvalesta juurest algul alla ja siis nurga all lõualuu alumist äärt mööda kuni lõuani. Nii saate kõhna näo grimmi (vt. joon. 2).

Kõik need jooned hajutage sõrmega lohku poole. Selle tulemusena jäävad näo luud heledaks, lohud aga on tumendatud pruuni värviga, mis kujutab varje vastavalt nende asetusele nõgusal poolkeral. Tabelil II me näeme, et varjud asetsevad oimulohus ja sarnaluu all peaaegu niisamuti nagu nõgusal poolkeral. Ka kumeruse suunas hõõrutakse jooned pisut laiali, just niipalju, et heleda ja tumendatud osa vahel ei oleks järsku piiri. Näoluude kõige kumeramatele osadele — põsenukile, alalõualuu nurka ja lõua otsa — asetage heledad laigud, s. t. veidi heledamad põhitoonist. Hõõruge nad igas suunas laiali. Ja et me optiliselt tajume tumeda värviga kaetud näo-osi nõgusatena ja heledaid näo-osi kumeratena, siis näivad meile pruuni varjuga tumendatud meeled kohad, põsed ja silmakoopad sissevajunudena, heledaks jäänud põsenukid, otsmik, alalõualuu ja lõug aga kumeratena, eriti kui nende keskkoha on asetatud veel hele laik. See valguse ja varju vastastikune suhe loobki kõhnuse mulje.

Olgu meelde tuletatud, et mida sügavam lohk, seda tumedam vari. Seda tuleb lohke ja luid joonega märkides silmas pidada. Mida väiksem lohk, seda peenem joon. Väga peene joonega märgitakse ära vaevalt tähelepandav oimulohk: seepärast on ka selle joone hajutamisest saadud vari kerge. Põsenukki allakriipsutatav joon, mis kõrva juures on peen ja põsenuki all laiemaks läheb, annab hajutamisel selles kohas tumeda, sarnaluu-aluse lohu sügavusele vastava varju. Silmade ümbrus varjutatakse üsna kergelt ja ainult silma sisemises nurgas, ninajuure juures, sest silmakoobastele langevad kulmupealseist kaartest, eriti laevalgustuse korral, loomulikud tumedad varjud.

Näoluude vormi muudetakse järgmisel viisil. Põsenukid paisuvad laiadena, kui sarnaluu allakriipsutatav joon tõmmatakse veidi madalamale ja ümaramalt kui seda nõuab sarnaluu loomulik ehitus. Selle võttega suurendatakse sarnaluu heledat, s. o. kumerat osa. Oimulohku tumendatakse seejuures tugevamini.

Teravalt äramärgitud alalõualuu ja lõug, millele pannakse hele laik, annavad pehme ümmarguse ovaaliga näole mehisust.

Kui otsmikukühmudele ja kulmupealsetele kaartele kerged heledad laigud panna, näib otsmik mitte lamedana, vaid kumerana.

Kui te ainult kulmupealsed kaared heledaks teete ja otsmiku ülemist osa tumendate, saate täiesti teissuguse — kallaka otsmikuvormi.

Peatükis «Näo üksikute osade grimeerimine» kirjeldatakse, kuidas teha õhukest nina, kitsaid huuli, kõhna kaela ja käsi.

Nagu juba eespool öeldud, võivad kõhnuse aste ja iseloom mitmesugused olla. Mida tumedamad on näole grimeeritud varjud, seda kõhnemana paistab nägu. Kõhnuse iseloom sõltub ka sellest, missuguseid värve grimeerimisel kasutatakse.

Kui kõhnuse põhjuseks on haigus, võetakse põhitoon kahvatu, teinekord isegi kollase värvi lisandusega, varjud aga tehakse puhta pruuni värviga. Kuid kõhnus võib olla ka vaevalt märgatav, nagu see on omane täiesti tervele, füüsilist tööd tegevale värske päevitunud jumega inimesele. Siis lisandatakse päikesepruunile põhitoonile ja varjudeks kasutatavale pruunile värvile pisut punast.

Enne kui asute tööle grupiga, katsuge niiviisi grimeerida kaunis tüsedat inimest ja seadke ta kõrvuti grimeerimata kõhna inimesega. Võrreldes eemalt loomulike varjude asetust kõhnal näol nende varjude asetusega, mis te olete maalinud täidlasele näole, püüdke selgusele jõuda, mis puudub teie grimmis kõhnuse illusiooni saavutamiseks.

Kui olete niikaugemale jõudnud, et teie poolt grimeeritud inimene näib eemalt kõhnemana, asuge tööle kollektiiviga.

Algul näidake kolju joonist, selgitage kolju ehitust. Siis näidake mõne kõhna ringiliikme näol luude asetust ja nendevahelisi süvendeid.

Laske kõigil ringiliikmeil läbi kobada oma nägu ja kindlaks määrata selle luude vorm. Seletage, milleks see on vajalik.

Näidake mõne seltsimehe näol kogu grimeerimisprotsessi, seletades üksikasjaliselt, milleks on vajalik iga joon, iga laik.

Valmis grimmide kontrollimiseks jagage grupp kahte ossa. Üks osa grimeerituid paigutage ritta lavale või, kui õppus toimub toas, võimalikult kaugele endast, ja laske teist osa otsustada, kelle grimm on parem, kelle oma halvem ja mispärast. Niisugune arutus on väga kasulik. Laske kõiki kodus iseseisvalt teha terve, päevitunud, veidi kuivetu inimese grimm. Tuletage veel kord meelde, et grimmi hea õnnestumine sõltub oskusest täpselt kindlaks määrata ja rõhutada näo luid ning hoolikast järk-järgulisest üleminekust varjult heledale osale ja heledalt osalt heledale laigule. Uhes õppetunnis on raske seda peatükki läbi võtta.

Järgmist tundi alustage sellega, et lasete üles lugeda näo luud ja lohud. Esitage mõned küsimused, näiteks: missugused näaosad tuleb heledaks ja missugused tumedaks teha, et nägu paistaks kõhnana? Kas kõhnus on alati haiguse tunnus? jne.

Paks nägu. Kõhnuse muljet taotledes me tegutsesime selle printsiibi järgi, et heledad värvid lähendavad, tumedad kaugendavad, süvendavad. Seepärast, teades, et kõhnas näos peavad luud kumeratena näima, me jätsime nad heledaks ja rõhutasime nende näilikku kumerust veelgi kõige reljeefsemaisse kohtadesse paigutatud heledate laikudega. Kõik pehmed näo-osad — põsed, teise lõua — aga tegime tumedaks, maalides neile varjud, mistõttu nad näisid sügavamadena, sissevajunutena.

Kui meil on vaja grimeerida end nii, et meie nägu paistaks täidlasemana kui see tegelikult on, taotleme vajalikku efekti sama printsiibi järgi — helendame kumerad näaosad ja paigutame varjud nii, nagu kunstnik on need paigutanud kera joonisele (tab. II). Kõik pehmed näo-osad — põsed, lõug, täidlases näos ninaots — omandavad ümariku vormi, kumeruste vormi.

Need kumerused me peamegi kunstlikult looma oma näol valguse ja varju õige paigutusega.

Täidlase inimese põsk meenutab oma vormilt veidi poolkera. Kui te joonistate oma põsele nagu kunstnik paberile poolkera, tekib mulje, nagu oleks põsk paks. Varjude asetus kumeral poolkeral ja ümarikul põsel on peaaegu ühesugune, kui valgustada neid ühest punktist.

Tabelit II vaadates, kus kera kõrval on toodud väga paksu

inimese nägu, me veendumis selles piltlikult. Me näeme, et kõige kumeramad, s. o. meie silmale kõige lähemad kera, nina, põse osad jäävad heledaks, nende kumeruste kaugematele äärtele aga langevad järjest tihenedes varjud. Põse keskele, põsenukist veidi allapoole, just sinna, kuhu me kõhnust taotledes

Joon. 3. Noor paks nägu.
Grimmi joonskeem

panime varju, mis tekitab lohu, asetage ümmargune hele laik. Pidades seda laiku keskkohaks, tõmmake selle ümber põse piirjoon. See joon algab ülal silma alt, umbes selle keskkohast, kulgeb meekekoha alt, möödub kõrvast, üsna selle ligidalt, ja lõpeb, kaob alalõualuu nurgas. Järelikult ei ole põse piirjoon pidev, vaid katkeb all, kus põsk ühineb teise lõua paksu rasvavoldiga. Kallutage pea allapoole — alalõualuu alla ühest kõrvast teiseni tekib suur rasvavolt, niinime-

tatud teine lõug. Pea kallutamisel tekkiva voldi alla, mis eraldab esimest lõuga selle all asetsevast teisest lõuast, tõmmake joon. Ka nina poolt ei piirjoonestata põske täielikult, vaid ninasõõrmest suunurgani ulatuva joonega märgitakse ära pool sellest «õunakesest», mis tekib, kui naeratatakse suletud suuga. See «õunake» kujutab endast otsekui teist, väiksemat kumerust, mille keskel on väike hele laik.

Kui olete niiviisi ära märkinud põse piirjoone, saate joonisel 3 kujutatud skeemi. Nüüd hajutage kõiki neid jooni sõrmega keskkoha suunas, nii et tekib järk-järguline üleminek varjult põhitoonile ja põhitoonilt heledamale laigule. Rasvavolt lõua all katke kogu ulatuses heleda laigu värviga. Meekekohad tumendage kergelt varjude jaoks kasutatava värviga ja sama võttega ahendage otsmikku, mistõttu põsed paistavad täidlasemad. Kõrge otsmiku võib madalamaks teha paruka abil või juuksed ettepoole kammides. Jämeda nina saate, kui joonistate nina otsa varjuvärviga ringi, nii et all puudutab joon peaaegu sõõrmeid

ja ülal kulgeb üle ninaselja kühmu alt. Joon hajutatakse ringi keskkoha suunas. Ringi keskele ja sõõrmetele pannakse heledad laigud. Vahemaa ringi ülemisest osast kuni ninajuureni tumendatakse varjuvärviga. Nina kühm muutub selle tagajärjel vähem märgatavaks ja esile nihkub nina kõige lihavam osa, s. o. ninaots (tab. II).

Tuleb hoiatada, et kitsa terava nina vormi on ainuüksi maalilise võtte abil väga raske muuta. Et õhukesest ninast jämedat teha, tuleb ninale kleepida kitti (vt. peatükk «Näo üksikute osade grimeerimine»).

Täidlaste, lihavate huulte saamiseks tõmmatakse punane joon huulte loomulikust kontuurist veidi kaugemale, hajutatakse seda joont sissepoole, nii et äär oleks tumedam kui keskkohal, ja pannakse kõige kumeramatesse kohtadesse roosad laigud. Väga täidlastel inimestel on alumine huul teinekord nagu kaheks jagunenud, s. o. koosneb otsekui kahest kõrvuti asetsevast padjakesest, mis on eraldatud põikvaokesega. Siis asetatakse mõlemale poolele eraldi hele laik (tab. II).

Rasvaläinud silmade mulje saavutatakse kogu silmakoopa ja ülemiste laugude helestamisega.

Kui kulmukarvad on tumedad ja pikad, siis tuleb neid kärpida ja põhitooniga värvides heledamaks muuta.

Põhitooni terve täisverelise inimese grimmi jaoks saame tooni nr. 3 segamisel punase värviga. Heledate laikude jaoks lisatakse saadud toonile pisut heledamat värvi. Varjude jaoks lisatakse tume punasele värvile veidi pruuni. Paksus ei ole alati tervise tunnus. Kui te mängite түseda, kuid haiglase inimese osa, kellel on pundunud, tursunud nägu, valige ka sobivad grimmivärvid. Põhitoon on siis kahvatu, veidi kollakas, varjud helepruunid üsna vähese punase värvi lisandusega.

Paksus võib samuti nagu kõhnuski väga mitmesugune olla, sõltuvalt mitmesugustest põhjustest.

Mida tumedamad on varjud ja heledamad laigud, seda kumeram paistab niiviisi grimeeritud näoosa. Mida pehmem on kontrast varjude ja heledate laikude vahel, seda vähem ümarikuna näib kumerus.

Täidlaste inimese ümmargusel näol võib peaaegu alati kõhnuse mulje saavutada. Nägu näib küll niisama laiana, kuid peamiselt selle arvel, et grimmi abil tõstetakse esile luustik. Teiste sõnadega, luuakse illusioon, nagu oleks suurtel, laiadel luudel ainult nahk. Asi on keerulisem, kui väga kuivetuud, teravate joontega nägusid on vaja näidata täidlastena. Niisugused näod näivad värvidega grimeeritult ainult veidi täidlastemad ja ümmargusamad.

Harjutusi on selles osas kõige parem alustada täidlaste inimese grimmiiga. Loomulike varjude asetuse grimeerimata paksul näol aitab teil paremini aru saada, kuhu need grimeerimisel tuleb panna. Edasised õppused grupiga kulgevad samas korras nagu eelmisedki.

K ü s i m u s e d.

1. Kuidas tõmmata põse piirjoon, et saada õige skeem?
2. Mis on vaja teha selle skemaatilise piirjoonega, et luua varjude mulje?
3. Näidake näol punktid, kuhu pannakse heledad laigud.
4. Missuguseid värve kasutatakse grimeerimisel?

Vana nägu. Nõukogude ja klassikaliste näidendite lavastamisel puutume kokku kõige mitmesuguses vanuses — noorte, keskealiste, elatanud ja raugaeas — inimeste kujudega.

Igakord ei ole võimalik osasid jaotada nii, et näidendi tegelased ja osatäitjad oleksid ühevanused. Professionaalses teatris tuleb noortel karakternäitlejatel tihtilugu vanade osas esineda. See on väga raske ülesanne. Isetegevusringi noortel liikmetel on vana inimese kuju loomine veelgi keerulisem.

Et kuju saaks veenev, on vaja sügavalt tungida suure elu läbielanud ja kogemustest targaks saanud rauga psühholoogiasse. On vaja leida kõrgele eale omased välised tunnused — kehahoiak, kõnnak, rääkimisviis, hääle tämbr jne. Ja muidugi peab oskama ka end grimeerida nii, et vaataja näeks enda ees tõesti vana, kortsulist nägu. Realistliku grimmi võib saada ainult siis, kui see tehakse tehniliselt õigesti, vastavalt kõigile kortsude asetuse seadustele ja teistele vana ea tunnustele. Oma tähelepanekutest elus me teame, et vana inimese nägu erineb

nooruki näost esiteks oma värvi ja teiseks kortsude rohkuse poolest. Kortsud, s. o. aja jooksul elastsuse kaotanud naha voldid, tekivad vananemisega lihaste lõtvumise tagajärjel.

Näolihased teevad kokku tõmbudes näo miimilisi liigutusi. Kogu keerulisest näolihaste süsteemist me soovitame tutvuda ainult ühe lihaste grupiga, nimelt nendega, mille kokkutõmbumisest sõltuvad näo miimilised liigutused. Neid lihaseid nimetataksegi miimikalihasteks. Grimeerimisega tegeldes ei ole vaja tundma õppida kõigi rohkearvuliste miimikalihaste asetust ja nimetust. Piisab sellest, kui teeme endale selgeks põhireegli: miimikalihased nihutavad kokku tõmbudes näo nahka, mistõttu sellel tekivad lihaste suunale perpendikulaarsed voldikesed. Tabelil I on näha, missuguses suunas asetuvad näo põhiliste miimikalihaste kiud. Kiudude suunale perpendikulaarselt teki- vadki kortsud.

Nooruses on need voldikesed ajutise iseloomuga: nad teki- vad lihaste kokkutõmbumisel ja kaovad jäljetult, niipea kui liha- sed lõdveneivad. Aastatega need naha ajutised voldikesed fiksee- ruvad ja vanaduses moodustavad juba alalised kortsud, kuid tingimata neissamades kohtades ja täpselt samas asetuses. Sel- lele asjaolule tuleb erilist tähelepanu pöörata, sest sellest tuleneb kortsude grimeerimise põhireegel. Seda reeglit on vaja kindlalt meeles pidada: kortsud jätavad ainult siis loomuliku mulje, kui nad on joonistatud omaenda kortsude järgi. Mingil juhul ei tohi kortsu kujutavat joont tõmmata oma kortsu kõrvale, sellest veidi kaugemale, või üldse niisugusele näoosale, kus kortse harilikult ei ole.

Kui elatanud inimene, kelle näos on juba kortsud, peab end grimmi abil veel vanemaks tegema, siis tarvitseb ta selleks otstarbeks ainult rõhutada, süvendada omaenda kortse, ja ta saavutab vajaliku efekti seda põhireeglit rikkumata. Aga mida peavad tegema noored, kelle näol pole isegi terasel silmitsemi- sel näha vähimatki voldikest? Võib-olla ei ole neile ka meie reegel kohustuslik, ja siledale nahale võib kuhu tahes kortse joo- nistada? Ei, seda grimeerimisreeglit ei tohi mingil viisil ega mingil juhul rikkuda. Kui ei ole veel alalisi kortse, siis võib

neid luua kunstlikult, terve rea miimiliste liigutuste teel. Kergitage kulme, ja otsmikule tekivad põiki kokkutõmbunud lihast horisontaalsed kortsud. Kissitage silmi, ja nende ümber ilmuvad peened kortsud — «kiirekesed». Venitage suletud suu laiaks, ja te näete ninasõõrmete juurest suunurkadesse suunduvaid kortse. Iga uus näolihaste liigutus toob nähtavale uue nahavoldi. Kui te need ajutised, ainult näo liikumisel ilmuvad voldikesed järele joonistate, siis fikseerite nad, s. o. teete ajutistest alalisteks. Kuid milleks siiski kõiki neid keerulisi toiminguid teha ja tulevase kortse välja otsida? Korts on enam või vähem kumer nahavolt, millel on kindel maht. Igal mahulisel esemel, nagu me juba teame, tekivad varjud, kui valgustada teda ühest küljest. Miimilised liigutused tekitavad tõelisi nahavolte, millel on maht. Kui joonistatud varjud, mis loovad kortsude mulje, ei lange ühte tõeliste kortsude liikumisel ilmuvate tegelike varjudega, siis pettekujutlust ei teki. Eeldatava ühe nahavoldi asemel on kaks — tõeline ja joonistatud.

Toome niisuguse näite. Vanadel inimestel me näeme sageli üht või kaht püstloodis kortsu kulmade vahel, ninajuure kohal. Noor näitleja, kelle näol ei ole veel kortsude jälgegi ja kes peab esinema rauga osas, joonistab grimeerimisel kortsud oma otsmiku siledale pinnale. Kui grimeerija nägu on rahulik ja mõlemalt poolt ühtlaselt valgustatud, siis näivad need kortsud täiesti loomulikena. Kuid mängimisprotsessis kortsutab osatäitja kulme, nende vahele ilmuvad tõelised sügavad voldid, ja kui varem grimmiga maalitud kortsud ei lange ühte tõelistega, siis on nad kuski nende kõrval ja vaatajad näevad kahe voldi asemel nelja — kaht loomulikku ja kaht joonistatud.

Algul teeme väga vana, ilmsete vanadusnõrkuse tunnustega inimese grimmi. Millised on siis need tunnused? Kõigepealt kahvatu, kollakas nahavärv. Põhitoonile nr. 3 lisatakse veidi kollast ja pruuni värvi ning saadud tooniga kaetakse kogu nägu. Noored osatäitjad peavad üldtooniga katma ka huuled ja kõrvid, millel nooruses on heleroosa värvus. Juuksed ja kulmud on vanas eas hõredad, hallid või tugevasti hallisegused. Grimeerimisel pange pähe parukas, siduge pea ümber rätik või

puuderdate oma juukseid, et nende värv ja läige illusiooni ei rikuks. Kulmukarvu värvige valge värviga, sõrmega kulmusid mööda edasitagasi tõmmates. Sellest näivad nad hallide ja rippuvatena.

Kõrges vanaduses vajuvad hammaste puudumise tõttu sisse põsed ja huuled, peamiselt ülahuul. Tumendage pruuni värviga kergelt ülahuult ninast suuni, selle võttega te saavutate sisse-langenuid, hambutu suu mulje.

Meelekohtadele ja sarnaluu alla joonistage samuti, nagu te tegite seda kõhna näo grimeerimisel, kerged pruunid varjud.

Nüüd võib asuda kortsude grimeerimisele. Tõmmake peene pintsliga helepruunid jooned neisse kohtadesse, kuhu mitmesuguste miimiliste liigutuste puhul tekivad kortsud. Need on tavaliselt erineva sügavusega. Mida reljeefsem, suurem on korts, seda laiem ja tumedam on selle sügavuses olev vari ja järelikult ka eredam ja jämedam seda kujutav joon.

Selle tunnuse järgi võib kortsud jaotada kolme gruppi.

Esimesse, kõige sügavamate kortsude gruppi kuuluvad nina kõrvalt suunurkadesse suunduvad kortsud, vertikaalkortsud kulmude vahel, kotid silmade all ja ülemiste laugude kohal. Teise gruppi võib liigitada horisontaalsed otsmikukortsud ja suunurkadest allapoole ulatuvad kortsud. Kolmanda grupi moodustavad kõige peenemad ja väiksemad kortsud — «kanavarbad» silmade ümber, kurrukesed ülahuulel, ninakortsud, mis jooksevad põiki üle ninakülgedele.

Loetlesime siin ainult peamised, kõige sagedamini esinevad nahavoldid. Tegelikult on neid näos palju rohkem. Kuid kõiki kortse, eriti väikesi, ei maksa grimeerida: üksteise lähedale tõmmatud jooned sulavad eemalt vaadatuina üheks tumedaks laiguks. Kortsu märkiv joon on oma ulatuses erineva laiusega: seal, kus korts on sügavam — harilikult selle alguses ja keskel —, peab joon laiem olema ja lõpuks pikkamööda kaduma. Olles joonistanud oma näole kõige selgemad ja kindlapiirilised kortsud, saate nende asetuse skeemi (joon. 4). Vaadake, kas teie kortsud ei tulnud ehk kõik võrdselt silmapaistvad ja sügavad. Süvendage kõige suuremaid, pehmendage väikesi.

Laiendage suuri kortse, hajutades kergelt varju kumeruse suunas. Suuremaks reljeefsuseks tõmmake paralleelselt tumedale joonele samasugune kitsas hele joon.

Tabelil III võib näha, et varjud asetsevad nina kõrvalt alla viival kumeral voldil niisamuti nagu paberilehel, mille üks pool on rulli keeratud. Kõige sügavas kohas, seal, kus paberirull langeb teisele lehepoolele, on vari tume ja kitsas. Paberirullil on vari heledam ja kaob järk-järgult nõrgenedes kõige kumeramal osal. Mida kumeram on nahavolt, seda kontrastsemad on valgus ja vari.

Joon. 4. Vana kõhn nägu.
Grimmi joonskeem

Vanas eas muutub ka näo ovaali joon. Lihased lõtvuvad ja elastsuse kaotanud nahk vajub rippu, moodustades alalõualuu ääres kotte ja volte. Kõhnas näos, eriti meestel, jooksevad need voldid üle alalõualuu. Pead ettepoole kallutades suruge lõug vastu kaela, ja teil tekivad need voldid. Märkige nad ära pruunide joontega, hajutage joont kergelt voldi suunas ja tehke kõige kumeram osa heledaks. Jääb lõdva, rippuva naha mulje (joon. 5).

Naiste ja täidlaste meeste nägudel ripub kogu põskede massiiv alla, ja moodustab mõlemal pool lõuga ümarikud kotikesed. Neile kotikestele reljeefsuse andmiseks tõmmake nende alla varjujoon, hajutage vari kotikese keskkoha suunas ja pange keskkoha hele laik. Teine lõug jääb ümarikuks, seda tuleb samuti helen-dada nagu paksu näo grimmis (joon. 5). Silmade all märkige varjudega ära kotikesed ja tõstke heledate laikudega esile nende keskkoha. Silmade kohal moodustab rippuv nahk voldid — kotikesed. Tõmmake nende kotikeste alla pruun joon. Joone suund on sisemisest silmanurgast algul ülespoole ja siis põiki kuni välimise silmanurgani. Kotikeseäär rööbiti pruuni joonega tehke heleda laigu värviga heledaks. Paljas kaelaosa tuleb samuti katta

põhitooniga. Lihased paistavad rauga kaelal teravalt esile. Katsuge kõrvast rangluuni ulatuvaid lihaseid ja varjutage nad mõlemalt poolt laiade joontega. Noored käed kaetakse põhitooni värvi peitsiga, luud käeseljal märgitakse kahelt poolt ära pruinide joontega, luudevahelised osad tumendatakse. Liigesed sõrmedel piiratakse varjuringiga ja helendatakse. Jääb mulje, et see on pakklik vanainimese käsi.

Kui te juba oskate vanadusnõrga rauga grimmi teha, võite üsna kergesti grimeerida end mistahes eas inimeseks. Mida noorem on inimene, seda vähem on tal kortse, seda värskem näo värv. Kasulik on ringi liikmetega vaadata mitmesuguses vanuses inimeste pilte ja portreesid ning arutada, missugused kortsud on tüüpilised keskealisele, elatanud ja raugaeas inimesele.

Joon. 5. Vana paks nägu.
Grimmi joonskeem

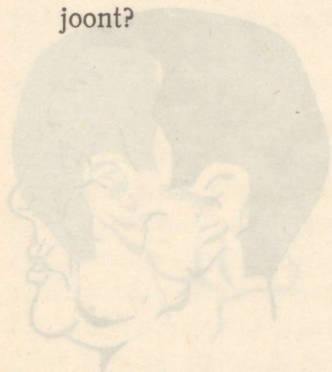
Hea grimmi võib ära rikkuda halva parukaga, eriti paljaspäisega. Seepärast on hea paruka puudumisel parem läbi ajada ilma parukata, puistates oma juustesse puudrit või hambapulbrit või värvides neid valge grimmiga, kuid mitte kogu pead, vaid meelekohtadel rohkem ja kuklas vähem.

Soovitame sellele grimmile pühendada kaks või kolm õppetundi, kui kõik ei ole teises tunnis rahuldavaid tagajärgi saavutanud. Esimesel õppusel tehke rauga, teisel õppusel elatanud inimese grimmi. Kolmandal õppusel, kui ringi liikmed on omandanud vana näo grimeerimise tehnika, laske neil teha terve, täisverelise vanainimese grimmi.

K ü s i m u s e d .

1. Loetlege kortsud: kõige suuremad, keskmised, väikesed (näidake neid seltsimehe näol).

2. Miks ei või grimmigata ära märkida kõiki oma kortse?
3. Miks peab kortsud joonistama ainult omaenda kortside järgi?
4. Missuguses sõltuvuses on põhitooni värv ja kortside värv?
5. Missugused voldid rikuvad vanaduses näo ovaali joont?

Joona K. Vastik nägu
Grimmi joonistamine

Tõenäoliselt on see joonistus mõeldud illustreerida mõnda teemat, mis on seotud kortside joonistamisega. Võib-olla on tegemist näo ovaali joontega, mis on mainitud ühes küsimustest. Joonistus näitab, kuidas näojooned võivad muutuda vanaduses.

Tõenäoliselt on see joonistus mõeldud illustreerida mõnda teemat, mis on seotud kortside joonistamisega. Võib-olla on tegemist näo ovaali joontega, mis on mainitud ühes küsimustest. Joonistus näitab, kuidas näojooned võivad muutuda vanaduses.

Tõenäoliselt on see joonistus mõeldud illustreerida mõnda teemat, mis on seotud kortside joonistamisega. Võib-olla on tegemist näo ovaali joontega, mis on mainitud ühes küsimustest. Joonistus näitab, kuidas näojooned võivad muutuda vanaduses.

NÄO ÜKSIKUTE OSADE GRIMEERIMINE

Selles peatükis me räägime võtetest, mille abil muudetakse näo üksikute osade vormi.

Praktilistel harjutustel kollektiiviga ei oleks õige lasta ringi liikmeid ühe õppetunni jooksul mitu korda üht näoosa grimeerida, sellele mitmesugust vormi anda, ja teised näojooned grimeerimata jätta. Ühe näoosa grimm jätab vajaliku mulje ainult ühenduses muude näoosade grimmiga.

Kolmandas ja neljandas tunnis me laseme harjutamise mõttes grimeerida kõiki näoosi üldisele ülesandele vastavalt: paksul näol anda joontele ümmargusem vorm, kõhnas näos esile tõsta nende teravus.

Kuid elus esineb kõige ootamatuid ja mitmekesisemaid näojoonte kombinatsioone. Kõhnal näol võivad olla kartulinina ja paksud huuled, täidlasel näol — peen kongis nina ja kitsaste huultega väike suu jne.

Õppetunni võib selles osas läbi viia järgmiselt.

Olles tunni alguses näidanud joonist 7 ja tabelit II ja seletanud teoreetiliselt, millisel teel võib muuta iga näoosa, laske õppijaid harjutamiseks välja mõelda ja teha igasuguseid kombinatsioone, kus oleksid ühendatud kõige mitmekesisema vormiga näojooned. Tulemused on üpris ootamatud: üks teeb paksu mehe grimmi terava nina, kitsaste silmade ja ümmarguste kulmudega, teisel on teravalõualine kõhn nägu väikese nösuninaga, ümmarguste silmadega jne. Niisuguseid grimme tehakse muidugi ainult harjutamiseks, mis arendab tehnilist vilumust. Neid ei

saa isegi karaktergrimmide eskiisideks nimetada, kuid selline treenimine toob kahtlemata suurt kasu, tutvustades kõiki gri-meerijaid üksikute näoosade grimeerimise võtetega.

Need puhttehnilised harjutused kergendavad üleminekut keerulisematele karaktergrimmidele.

Kulmud on üks ilmekamaid näoosi. Kui muuta nende vormi, omandab nägu kohe teise, talle elus mitteomase ilme. Seepärast tuleb kulme värvida oskuslikult ja suure ettevaatusega. Jämedalt ja ebaloomulikult värvitud kulmud jätavad äärmiselt eba-meeldiva mulje. Kõigepealt nende värvist. Musta värvi kasuta-takse kulmude värvimiseks ainult harukorral. Kulmud peavad juustest veidi tumedamad olema.

Kulmude laius ei tohi kogu nende pikkuses ühesugune olla: keskel veidi laienedes nad muutuvad vähehaaval kitsamaks ja kaovad lõpuks. Värv ei tohi mingil juhul kulmude kõrvale ots-mikunahale sattuda. Et joonistatud kulmud loomulikumatena paistaksid, tuleb nende äärde peene pintslikesega kulmukarvad joonistada.

Heleda paruka puhul tehakse tumedad kulmud veidi heleda-maks, värvides kulmukarvu päikesepruuni tooniga.

Et kulmude vormi muuta, kaetakse nad enne näo võidmist vaseliiniga täielikult või osaliselt kas ninakiti ja põhitooni seguga, grimeerimislakiga või lihtsalt tualettseebiga. Lastakse kuivada ja kaetakse sama põhitooniga nagu kogu nägu.

Kulme täielikult katta soovitame võimalikult harva, ainult siis, kui ilma selleta tõesti läbi ei saa.

Parem on muuta nende vormi mitte täieliku, vaid ainult selle osa katmisega, mis antud juhul ei ole vajalik. Kulmude osalisel katmisel säilivad nende ilmekus ja liikuvus.

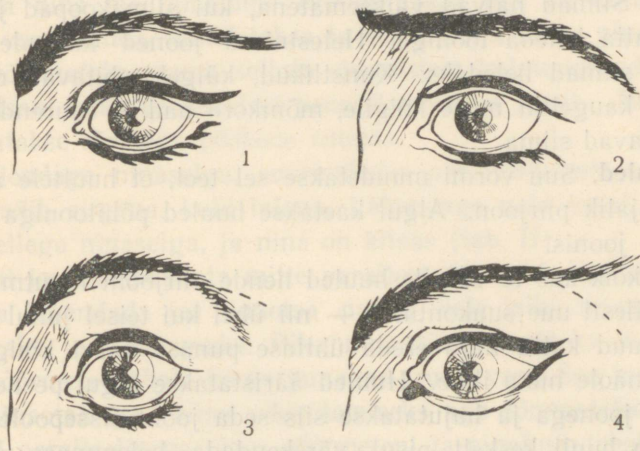
Märkige esiteks peene tumepunase joonega ära kulmude kavatsetud vorm ja katke siis kinni selle punase joone taha jää-nud üleearune osa. Märgitud punase joone järgi joonistage uus kulum, ühtlustades seda värvilt kinnimäärimata kulmuosaga.

Kui kogu kulum või osa sellest on joonistatud otsmikule, tuleb vahemaa loomuliku ja joonistatud kulmu vahel tumendada, luues sellega mulje, nagu oleks seal silmakoopa vari.

Väga tihedatele kulmudele püüdke enne nende kinnimäärimist anda vajalik vorm kammiga.

Grimmi kõrvaldamisel võetakse gummoos kulmudelt ära juuksenõelaga, grimeerimislakk kõlniveega.

Kulmude vorm võib kõige mitmekesisem olla. Joonisel 6 on grimeeritud näitleja kulmud märgitud punktiiriga, et oleks võimalik nende vormi muutumist jälgida.

Joon. 6. Kulmude ja silmade grimeerimise võtteid: 1 — silmi suurendav otsene värvimine; 2 — silma välimise nurga allapoole viimine; 3 — ümmargune silm; 4 — pilusilm (mongoli)

Silmad. Silmi, eriti sügaval asetsevad, ei tohi tugevasti varjutada. Sügav silmakoobas on niigi kaetud loomuliku tumeda varjuga. Selle varju süvendamisel näivad silmad täiesti aukujajunutena. Ülemiste ja alumiste ripsmete äärde tõmmatakse peen pruun joon, mis keskelt on laiem ja otstel ära kaob. Alumise lau all hajutatakse joone keskmine osa pisut allapoole, luues tihedalt ripsmeilt langeva varju mulje. Kui etendusruum on suur, võib alumise joone silmast veidi eemale tõmmata — see suurendab silma. Ülemine ja alumine joon ei ühine silma välimises nurgas, vaid kaovad paralleelselt. Joone suunaga võib

silmale igasuguse vormi anda (vt. joonis 6). Kui alumist joont alustada nina juures loomulikest ripsmetest, silmatera kohal allapoole lasta ja silma välimises nurgas jälle ripsmete juurde viia, näib silm ümmargusena. Viltu asetsevate silmade puhul alustage ülemist ja alumist joont sisemises silmanurgas veidi altpoolt ja viige pikkamööda silma välimisse nurka.

Silmade löike muutmise põhimõte on üsna lihtne. Kui olete selles selgusele jõudnud, siis võite erilise vaevata silmade vormi muuta. Silmad näivad väiksematena, kui silmakoopad ja ripsmed katta heleda tooniga. Helesinised jooned laugude ääres teevad silmad heledaks. Kunstlikud, külgekleebitavad ripsmed ei sobi kaugeltki mitte kõigile, mõnikord nad ei suurenda, vaid vähendavad silma.

Huuled. Suu vormi muudetakse sel teel, et huultele antakse uus, vajalik piirjoon. Algul kaetakse huuled põhitooniga ja siis tehakse joonis.

Ükskõik kas te värvite huuled nende piirjoont muutmata või loote täiesti uue suukontuuri — nii ühel kui teisel juhul ei tohi kogu suud katta liiga ereda ühtlase punase värvi kihiga. See annab näole nuku ilme. Huuled ääristatakse algul peene tumepunase joonega ja hajutatakse siis seda joont sissepoole. Naisel võib huuli keskelt pisut värskendada helepunase värviga. Huulte värvus peab lavalt paistma loomulikuna.

Vana või kõhna, kurnatud näo grimmis kaetakse huuled põhitooniga ja piirjoon tehakse pruuni värviga, millele on lisatud üsna vähe punast.

Ohukeste huulte mulje saate, kui piirjoon tõmmata nii, et sellest ülal- ja allpool jääb osa huultest kaetuks põhitooniga. Täidlasti huuli tehes tuleb piirjoonega haarata osa nahast ülal- ja allpool huulte loomulikku piirjoont. Kõige kumeramatesse kohtadesse pannakse roosad laigud (tab. II).

Allarippuva alahuule saamiseks tehakse selle alla vari ja kumerustele pannakse heledad laigud. Ülahuul värvitakse seejuures põhitooniga.

Tõmmake langetatud suunurkadesse jooned, ja teie saate nutuse suu, tõmmake jooned ülespoole — suu naeratab (tab. VI).

Nina. Nina vormi muudetakse kahel viisil — puhtmaalimisega (värvide abil) ja skulptuurilis-mahuliselt (gummoosikleebistega).

Vaatleme puhtmaalimise võtteid. Nina vormi määrab peamiselt ninaselja ehitus. Ninaselja ehitus sõltub ninaluu ehitusest. Kui me ütleme «sirge» nina, siis tähendab see, et ninaseljal ei ole ninajuurest kuni otsani märgatavaid kumerusi ega lohke. «Püstninadel» ja «nösuninadel» on nõgus selg. Keskest kumera seljaga nina me nimetame «kongninaks» jne. Et ninale vajalikku vormi anda, muudetakse ta selja joont. Sirge nina saamiseks tõmmatakse tema seljale sisemistest kulmunurkadest kuni ninaotsani kaks paralleelset pruunikaspunast joont. Neid jooni hajutatakse sõrmega põskede suunas.

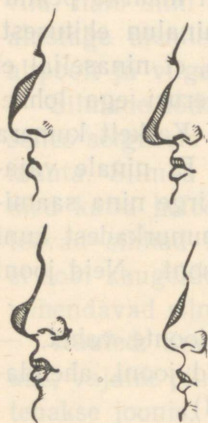
Laiendage ninaselga, suurendades paralleeljoonte vahet, — nina näib sirgena, kuid laiana. Lähendage neid jooni, ahendades sellega ninaselga, ja nina on kitsas (tab. II).

Kui jooned tõmmata mitte paralleelselt, vaid neid all pikka-mööda lähendada ja ninaotsa panna hele laik, muutub nina pikemaks ja teravamaks. Pika nina lühendamiseks maalitakse alla sõõrmete vahele kerge punakas-pruun vari. See justkui löikab ninaotsa ära. Nina pikendamiseks aga tõmmatakse õgven-davad paralleeljooned otse sõõrmeteni ja ninajuur tehakse veidi heledamaks. Nina näib ka siis pikemana, kui kulmud on kõrgele joonistatud. Suur nina näib eemalt pisut väiksemana, kui selle külgedele ei ole pandud varje, ninaselg aga on tehtud tumedamaks kui otsmik ja lõug. Kullinina saamiseks tõstetakse ta kühm esile heleda laiguga.

Kuid üksnes värvidega ei ole igakord võimalik vajalikku muljet saavutada. Tuleb arvestada ka seda, et illusioon kaob, kui näitleja nägu ei ole pööratud vaataja poole otse, vaid profiilis.

Seepärast tuleb sel juhul, kui püstninast on vaja teha sirge või kullinina ja suurest kongus ninast nösunina või kartulinina, abiks võtta gummoosikleebised või kergitada nina šifoonlindikestega. Kergitamisega lühendatakse nina, ilma et muudetaks põhiliselt tema vormi. Šifoonist või gaasist lõigatakse ninaselja-

laiune lint. See peab ninast veidi lühem olema. Üks lindi ots kleebitakse grimeerimislakiga sõrmete vahele ninaotsa külge, lint lastakse ära kuivada. Seejärel kergitatakse nina altpoolt

Joon. 7. Ninakitti kleepimine

sõrmega ja, hoides teda selles asendis, kleebitakse lindi teine ots ninakühmu külge, veidi allpool ninajuurt. Kogu lint immutatakse lakiga ja hoitakse niikaua paigal, kuni lakk täiesti ära kuivab. Siis kaetakse nina üldtooniga. Kui lindi servadele on jäänud lahtisi niidikesi, lõigatakse need kääridega ettevaatlikult ära.

Kui nina vormi on veel vaja muuta, võib kergitatud ninale enne selle katmist põhitooniga ninakitti kleepida (joon. 7).

Kuid me ei soovita selle suurt vilumust nõudva keerulise võtte rakendamist. Ninakitti voolitakse ninale enne näo katmist vaseliiniga, ja tingimata kuivale nahale, sest rasvaga võitnud nahale ei hakka kitt külge. Võtke pulgast kleepimiseks vajalik

hulk ninakitti ja pigistage teda sõrmede vahel, kuni ta on värske kiti pehmune. Kui kitt on liiga kõva, lisage talle veidi põhitooni ja mudige teda niikaua, kuni ta kleepima hakkab. Siis andke kitile voolimiseks vajalik vorm. Kerakujulise voolingu jaoks veeretage kitt käte vahel siledaks kuulikeseks, pikerguse kleebise jaoks — vorstikeseks.

Vajutage voolingu ühele küljele lohk ja asetage ta selle küljega ninaosale, mida on vaja muuta. Siis libistage kiti ääred sõrme küüne seljaga nina külge kinni ja kiirete liigutustega, enne kui kitt kõvaks jõuab minna, voolige põhitooniste sõrmedega hoolikalt ninakuju täieliku sarnasuseni tõelise ninaga. Kui kitt tõmbub enne kõvaks, kui olete jõudnud talle vajaliku vormi anda, võtke ta ära ja tehke kõik uuesti. Ja seda niikaua, kuni kiti pind on ideaalselt sile nagu nahk, ilma vähimagi konaruseta. Voolingu ääred kaotage hoolikalt, et ei jääks teravat piiri. Kui kitt kõvaks tõmbub, katke ta põhitooniga, nii et

ta ei erineks värvilt kogu näost. Kontrollige energiliselt nina liigutades, kas kitt on tugevasti nina külge kleepunud. Grimmil mahavõtmisel katsuge kleebis ära võtta tervelt, tõmmates selle alt läbi niidi või juuksenõelaga. Üht ja sama kititükki võib kasutada niikaua, kuni ta värvide segunedes ei kleepu enam tihedalt naha külge. Ninakitti kuritarvitada ei ole soovitatav; igatahes mitte niikaua kui te ei valda täiuslikult voolimistehnikat.

Ninakiti abil muudetud näoosade suurus ja vorm peavad loomulikud ja usutavad olema. Väga ahvatlev on koomilistes osades teha endale veider, ebatavalise vormiga ja suurusega nina. Neil juhtudel peab ringi juht seletama, et odavatel võtetel ei tohi olla kohta nõukogude laval, mille ülesandeks on kasvatada head maitset.

Otsmik. Otsmiku vormi võib muuta esmajoones paruka ja soenguga, teises järjekorras mõnele otsmiku osale pandud varjudega.

Sügavale pähe tõmmatud parukas teeb otsmiku madalamaks, «otsmikuga», s. o. juusteta esiosaga parukas teeb ta kõrgemaks. Ka kõrgendatud kulmud teevad otsmiku madalamaks.

Meelekohtadel asetsevad varjud ahendavad otsmikku, heledaks tehtud meelekohad laiendavad. Varjude ja heledate laiikudega võib esile tõsta kulmupealsed kaared ja otsmiku kühmud. Kui otsmik peab lame olema, tehakse kühmud veidi tumedamaks ega rõhutata neid varjudega.

Lõug. Lõug võib olla pikk, lühike, ümmargune, terav, etteulatuv, tagasikalduv, nelinurkne.

Pikka lõuga lühendatakse varjuga, mis pannakse lõua alumisele osale, lühike lõug näib pikemana, kui see osa heledamaks tehakse. Ümmargusemaks tehakse lõug pehmete varjudega, mis otseku liiguvad ära kõik ümarust rikkuvad nurgad. Kitsamaks tehakse lõug varjudega, mis joonistatakse talle allapoole pööratud tipuga kolmnurga kujuliselt. Selle kolmnurga tippu pandud hele laik teravdab lõuga.

Nelinurkse vormi saamiseks tõmmatakse lõua otsa sirgjoon, mis tasandab liigset ümarust. Paralleelselt sellele joonele tõm-

matakse alahuule alla, süvendisse, mis eraldab teda lõuast, teine joon, mis õgvendab lõuga ülaltpoolt. Niisuguse varjude asetuse juures loob kõige kumeramasse kohta asetatud hele laik ettesirutatud lõua mulje.

Tahapoole kalduva lõua saate, kui teete ta ninast ja otsmikust tumedamaks. Vähesse tekstiga ja mitte järske liigutusi nõudvais osades võib kõige liikumatumale lõuaosale gummoosi või vatti kleepida. Kuid see on riskantne võte, sest lõualuu liikumisel võib ninakitt lahti tulla, vatikleebised aga teevad näo elutuks ja vati kleepimine nõuab suurt kunsti.

Näo ovaal. Kõige raskem on muuta näo ovaali. Liiga väljapaistvaid põsenukke ja alalõualuu nurki saab veidi pehmendada kerge pruunikaspunase varjuga. Samasuguse varjuga kaotatakse teise lõua liigne lihavus. Elatanud näitlejad võivad samal viisil kaotada naha kotikesi ja volte, mis rikuvad ovaali puhtust.

Kael. Kui näo põhitoon erineb vähe kaela värvist, ei ole vaja kaela grimeerida. Põhitoon tuleb ainult pikkamööda lõpule viia, et ta sulaks märkamatuult ühte naha värviga.

Kui näo üldine toon kaela värvist teravalt erineb, tuleb kael katta sama tooniga või sama värvi peitsiga. Dekolteeritud õhtukleiti riietudes puuderdatakse kergelt kaela, õlgu ja käsi.

Noored näitlejad, kes esinevad vanade meeste osades, peavad grimeerima kaelusest katmata kaelaosa. Kui vanamees on kõhn, tõstetakse kõrvast rangluuni ulatuv peanoogutaja-lihas esile kahe reljeefse kõrvale hajutatud paralleeljoonega. Nende lihaste asetust ei ole raske kindlaks määrata: nad on järsul peapööramisel selgesti märgatavad. Kõrisõlm ja selle all asetsev lohk märgitakse ära varjudega. Täidlastel elatanud inimestel tekivad teise lõua all põiki kaela rasvavoldid. Need tõstetakse esile, heledamaks tehes kumera osa. Kaela pikkus sõltub ka kaeluse lõikest ja kuue õlgadest. Kõrgele tõstetud õlad lühendavad kaela, madalad pikendavad.

Kõrvad. Kergelt roosaks vööbatud kõrvalestad noorendavad elatanud näitlejaid. Noortel näitlejatel, kes mängivad vanu mehi, tuleb kõrvad katta põhitooniga, sest noorusele omane

loomulik heleroosa värv rikub illusiooni. Kui on vaja peast eemal asetsevaid kõrvu, kleepige nende taha gummoositükid. Liiga eemal asetsevad kõrvad võib vähem märgatavaks teha, kui nende ülemine osa kleebitakse gummoosiga pea külge.

Käed. Käte värv ei tohi nagu kaela värvigi järsult erineda grimeeritud näo värvist. Kui näol on tõmmu, päikesepruun põhitoon, kaetakse käed tumeda peitsiga.

Kui on vaja kõhna raugakäe muljet luua, tehke sõrmeliigesed ja luud käe seljal heledamaks. Luude ja liigeste vahed tumendage. Lühikeste või üleskääritud varrukate puhul grimeeritakse kogu katmata käsivarreosa, luud tõstetakse vastavalt nende anatoomilisele ehitusele esile varjudega. Täidluse saavutamiseks tehakse käeselja keskkohal heledamaks ja liigesed minigitakse punaseks.

Tumendades käe serva väikese sõrme ja randme vahel ning iga sõrme mõlemast küljest, teete oma käe kitsamaks ja sõrmed peenemaks.

Noored naised, kes mängivad vanu naisi, ei tohi unustada enne lavale minekut küüntelt lakki maha võtta või seda vähemalt gummoosiga katta.

HABEME JA KULMUDE KLEEPIMINE. PARUKAD. SOENGUD

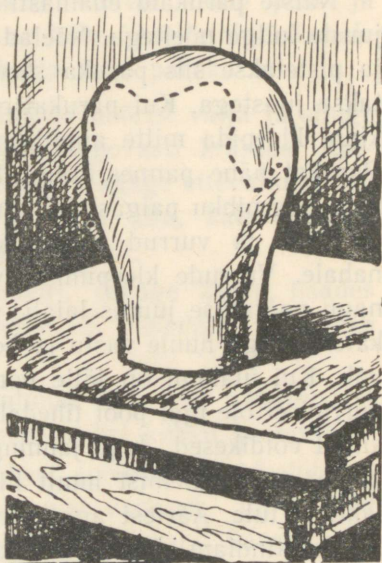
Näitleja habe, kulmud ja eriti tema soeng aitavad määrata ja rõhutada näidendi kangelase iseloomu, vanust, sotsiaalset päritolu, rahvust ja isegi hingelist seisundit. Seepärast tuleb habe ja soeng valida suure ettevaatusega, läbimõeldult, ja kasutada neid ainult ilmse vajaduse korral. Hea mulje, mille jätab hästitehtud, ilmekas grimm, võib väga kergesti rikkuda vana näruse, mõõtmeilt mittevastava parukaga või oskamatult külgekleebitud, lohakalt tehtud habemega. Nõukogude näidendites, mis kajastavad meie tänapäeva elu, on soovitatav parukaid ja kunstlikku habet kasutada ainult äärmisel juhul, ja ka siis pärast nende kvaliteedi hoolikat kontrollimist.

Eriti hästi peavad sobima niinimetatud paljaspea-parukad. Kui niisugune parukas on suur, siis võib neisse kohtadesse, kus ta kortsu tõmbub, vatti alla panna, tähele pannes, et seejuures ei tekiks volte ega konarusi. Värvilt ei tohi paljas pealagi erineda näost. Ta kaetakse sama põhitooniga. Tarvitatud parukatel omandab palja pealae värv teinekord määrduvad lilla varjundi, kuna aga tegelikult on juusteta peanahk näost heledam. Kui paljale pealaele korruga ei õnnestu loomulikku värvitooni anda, võib katta ta kaks korda üldtooniga — algul päris heledaga ja siis samasugusega nagu nägu. Eriti hoolikalt tuleb sobitada paruka otsmiku värvi, s. o. selle paruka osa, mis tõmmatakse otsmikule ja mis seda osaliselt katab.

Klassikaliste teoste (Ostrovski, Turgenevi, Gorki, Tšehhovi

jt.) lavastamisel tuleb kasutada parukaid ja eriti habet, sest tol ajal kandis enamik mehi habet ja vurrusid, ja ka tolle aja soengud erinevad praegusaegseist (vt. tab. V), kuid siiski, kui see on ainult võimalik, on parem läbi ajada ilma parukata, kammides ja lokiides omaenda juukseid tolle aja moe järgi.

Parukas peab olema aegsasti ette valmistatud, lokitud ja kammitud. Parukat kammitakse spetsiaalsele puust vormile tõmmatuna. Seda ei ole raske ise teha. Puuklots voolitakse inimese pea suuruseks ja kujuliseks. Ülal on vorm ümmargune, minnes alt kitsamaks (joon. 8). Parukas pannakse pealuud meenutavale ülemisele osale. Kammides hoiduge juukseid kammiga välja tõmbamast; lokiides ärge kõrvetage neid liiga kuumade kääridega. Kui vormi pole käepärast, võib kasutada kumuli pööratud savikruusi või kõvasti kokkuseotud padjakest.

Joon. 8. Paruka kammimise klots

Grimeerima hakates pannakse kõigepealt pähe parukas. Esialgu palutakse seltsimeest, et ta grimeerija selja taga seistes talle paruka tagumist äärt mööda pähe tõmbaks, viimane ise aga peab sel ajal hoidma esimest äärt meeleskohtadel, kõrvade juures, et parukas tahapoole ei libiseks.

Edaspidi tuleb endal õppida parukat pähe panema, ühe käega otsaesist hoides ja teisega tagumist äärt kuklale tõmmates. Kui parukas on peas, katke ta sisemine äär meeleskohtadelt habemekleebiga, suruge käterätikuga vastu pead ja laske kleep ära kuivada. Kui parukas on otsmikuga ja istub tihedalt peas, kleebitakse samuti kinni ainult meeleskohad ja paruka äär kae-

takse põhitooniga. Teravale, liiga märgatavale äärele kleebitakse enne šifoonpael. Kui parukas on väike ja kuklas ning meelekohtadel paistavad selle alt välja omad juuksed, lõigake need ära või värvige grimmiga parukavärviliseks. Liiga suur parukas õmmelge kõrvade kohalt või tagant, kuklast, kitsamaks, nii et õmblust pole märgata.

Naiste parukaid enamasti ei kleebita, vaid nad kinnitatakse juuste külge nõeltega. Nõelad torgatakse paruka ääres juustesse ja pistetakse siis paruka serva alla. Nähaolevad nõelad varjatakse juustega. Kui parukal on kitsas gaasääris, tuleb kleebiga kinni kleepida mitte ainult meelekohad, vaid ka kogu esiäär. Parukat pähe pannes kontrollige tingimata, kas ta on kindlalt peas ega nihku paigast liikumisel.

Habe ja vurrud kleebitakse kuivale, veel mitte rasvatud nahale. Vurrude kleepimisel venitatakse lakiga kaetud ülahuul nagu naeratuse juures laiali, vurrud pannakse kohale, surutakse käterätikuga huule vastu ja hoitakse niikaua, kuni lakk ära kuivab. Kui ülahuul on jälle normaalses asendis, siis tunnete, et vurrud ei ole igal pool tihedalt naha küljes, kuski keskel on tekkinud voldikesed. Ärge jahmuge, — tänu neile voldikestele võite kuidas tahes ülemist huult liigutada ja kindel olla, et vurrud lahti ei tule. Äärtest aga peavad vurrud naha külge kleepuma. Et asi kindlam oleks, pannakse vurrusid kleepides nende alla õhuke kiht vatti, mis lakiga läbi imbudes vurrud kõvemini naha külge kleebib.

Samal viisil kleebitakse külge valmis habe. Osa näost kaetakse kleebiga, habe seatakse ettevaatlikult kohale ja vajutatakse käterätikuga kinni. Siis kohendatakse habet kammiga. Ärge jätke teravat piiri habeme ja põse vahele; võtke osa karvu habemest ja kleepige põskedele või joonistage neid juurde peene pintslikesega.

Kui valmis habe ja vurrud ei ole sobivad, võib kasutada kreppi, s. o. pikaks nõõriks punutud mitmesuguseis varjundeis karvu. Nendest tehakse mitmesuguseid väiksemaid — vurrusid, põskhabemeid, väikesi habemeid.

Tähtis on, et krepp asetataks kohale ühtlase kihina, mitte

puntras, ja keskel tihedamalt kui äärtes. Krepi aset võib täita puhtaks pestud, villase riide värviga värvitud ja lokikäridega kähardatud lambavill. Äärmisel juhul kasutatakse lambanahast parukaid. Paras tükk puhast, hoolikalt kammitud ja vajaduse korral lokitud lambanahka lõigatakse välja ja õmmeldakse niiviisi kokku, et ta katab tihedalt pead nagu lapse müts. Lambanahast habe õmmeldakse kahest tükist: suurem katab põski ja lõuga, väiksem lõuaalust. Niisugune habe kinnitatakse kohale kumminööriga või seotakse kinni kukla taga paruka all.

Krepist habeme jaoks kiskuge karvad nõörist välja ja siluge neid sõrmedega, sest nad on nõöris tugevasti krässus. Krepist habe kleebitakse näole osade kaupa. Jagage ettevalmistatud habe neljaks osaks, üks osa kleepige lõua alla, kaks jaotage põskedele ja neljandaga katke lõug huule all.

Kui teil on mitu eri värvi krepinööri, segage karvu, lisades kastanpruunidele veidi punakaid, halle või heledaid. See teeb nad elavamaks, loomulikumaks.

Rippuvad hallid või tumedad kulmud võib teha pikergustest krepitükikestest, mis on enne sõrmede vahel kokku keeratud.

Väikesed vurrud koostatakse kahest poolest, mis kleebitakse kummalegi poole ninast huuleni ulatuvat vaokest. Vurruotsad võib lokitangidega ülespoole või allapoole keerata. Suured vurrud seotakse enne põiki kokku mõne karvaga. Ei ole eriti raske valmistada kõige mitmekesisemat laadi põskhabet. Tuleb ainult jälgida, et see värvilt ei erineks juustest. Lõplik vorm antakse krepikleebisele kääridega. Põhitooni näole pannes jälgige, et nahk habeme juures läbi ei paistaks, ühtlasi vaadake ette, et te ei määri habet värvidega.

Soengut on soovitatav etenduse kestel muuta sõltuvalt olukorrast, milles kangelane viib. Haiguse, väsimuse või pingutava füüsilise töö puhul ei saa juuksed hoolikalt ja korralikult kammituina püsida — nad lähevad kindlasti sassi. Korratu soeng võib olla ka erutatud, millestki häiritud või hajameelsel inimesel. Ja vastupidi, laval toimuva sündmuse pidulikkust võib rõhutada korralike ja pidulike soengutega. Võiks nagu arvata, et

sääraseist piasasjadest ei maksa rääkidagi, kuid teatrikunstis ei ole piasasju, iga eluliselt tõetruu detail on väga tähtis, kui sellega võib kas või mõnelgi määral iseloomustada kuju.

SOENGUD KLASSIKALISTES NÄIDENDITES

Klassikalise repertuaari lavastamisel ei ole näitejuhil ja osatäitjatel igakord selget ettekujutust sellest, missuguseid soenguid kanti näidendis peegeldatud ajastul. Sageli tehakse selles suhtes enam või vähem jämedaid vigu.

Nende vältimiseks peab ringi juht tutvustama kollektiivi nende iseärasustega, mille poolest üks mood erines teisest kas või XIX sajandi kestel ja XX sajandi algul (Gribojedov, Gogol, Turgenev, Ostrovski, Tolstoi, Tšehhov, Gorki). Peale meie poolt esitatud jooniste naiste ja meeste soengutest võib kasutada veel laiaulatuslikku materjali: tolle aja kunstnike maalide koopiaid, näitlejate fotosid klassikaliste näidendite osades, illustreeritud raamatuid jne.

Naiste soengud. Esitame lugejale mõned kõige tüüpilisemad soengud. Muidugi ei piirdunud teatud ajajärgu mood ainult nende näidistega. Iga mood eeldab variante vastavalt inimese iseloomule ja eale. Peale selle võivad lokid olla pisut pikemad või lühemad, juuksesõlm kõrgemal või madalamal, frisuur toredam või tagasihoidlikum, sõltuvalt sellest, mis osatäitjale rohkem sobib, kui ta osa järgi peab olema ilus.

Tabelil IV toodud soengud ei ole eriti keerulised ja neid võib hõlpsasti teha omaenda juustest, kui need on küllaldaselt pikad. Kui juuksed on lokitud, siis on parem teha seda varem, lokkides juukseid kuumade lokikäridega või keerates mõni tund enne etendust märjad juuksesalgud kokkukeeratud paberitükki-dele, riidelappidele, metallrullidele või nahast papiljottidele.

XIX sajandi 20-ndail aastail kammiti juuksed otselahku ja keerati madalal kuklas sõlme. Moodsaks peaehteks oli turban, mis seoti sallist türgi turbani taoliselt («Häda mõistuse pärast»).

XIX sajandi 30-ndail aastail olid moes patsikesed. Kõrvu ümbritsevate patsikeste asemel tehti meelegahtadele lokikesed. Kokkukeeratud juuksesõlm võis olla kõrgemal kui on näidatud joonisel ja teda kaunistati lillede ja lehvidega (Gogoli «Naisevõtt» ja «Revident»).

40-ndail aastail kanti pikki lokke.

Lokid võivad ka lühemad olla. 40-ndate aastate lõpul ja 50-ndail aastail kaovad lokid peaaegu täielikult. Endiselt otselahku kammitud juustesse vajutatakse suured lained ja juuksed keeratakse taga harilikku, madalal asetsevasse sõlme. Ballidel ehtisid pead väikestest õitest vanikud (Turgenev — «Kus õhuke, seal käriseb», «Kuu aega maal», «Provinstlanna»; Ostrovski — «Oma inimesed, tuleme toime», «Vaene mõrsja», «Ära istu võõraste saani» jt.).

60-ndail aastail keeratakse juuksed suurte lokkidena kõrvade kohale. Patsi punutud või kokkukeerutatud juuste sõlm laskub kaelal veel madalamale ja mähitakse mõnikord šenillist (sametpael) või siidpaeltest võrku (Ostrovski — «Vana sõber on parem kahest uuest», «Mida otsid, seda leiad», «Võrukaelad»).

Alates 70-ndaist aastaist läheb otselahk moest. Juuksed kammitakse kas väikeste või suurte lokkidena otsmikult üles. Lõdvalt patsidesse punutud juuste sõlm madalal kuklas asendub mõnikord, eriti neidudel, lokkidega, mis langevad tagant kaelale ja õlgadele (Ostrovski — «Pöörane raha», «Mets», «Hiline armastus», «Hundid ja lambad», «Viimane ohver», «Kaasavaratu»).

80-ndail aastail langesid juuksed väikeste lokkidena sügavale otsmikule või katsid pool otsmikku tukana. Sõlme keerati juuksed suuremalt osalt patsina (Ostrovski — «Talendid ja austajad», «Süüta süüdlased»).

Kaupmeeskonnas ei muutunud mood peaaegu kogu XIX sajandi jooksul (Ostrovski näidendid).

Abielunaised kammisid juuksed otselahku, kinnitasid patsid kuklasse ja kandsid pearätti (Ostrovski «Äike» — Katerina, Kabanihha).

Tüdrukud kandsid juukseid ühes patsis, mille otsa oli punutud lint (Varvara, sealsamas). Mõned rikkad kaupmehenaised jälgisid moodi ja kammisid end niisamuti nagu aadlike ja ametnike naised. Elatanud aadlidaamid kandsid mütsikesi või väikesi pitstanusid.

XIX sajandi lõpul läks moodi kohev rull kõrgel asetseva sõlmega. Aastakümne jooksul see mood peaaegu ei muutunud. Rull tehti kas täiesti sile või kohev, suurelinaliselt lokitud juustest. Kui niisuguseks soenguks oma juustest ei jätku, võib rulli alla panna kohevile kammitud kreppi, ülesharutatud sukälõnga või äärmisel juhul juuste värvi riiderulli.

— **Meeste soengud** (tab. V). XIX sajandi esimesel kahekümnel aastal kandsid mehed võrdlemisi lühikesi juukseid. Need olid hooletult tahapoole kammitud või langesid lühikeste salkudena otsmikule ja meelekohtadele. Habe ja vurrud aeti maha, jäeti ainult kitsas põskhabe kõrvade äärde.

30-ndail aastail ilmuvad, eriti sõjaväelastel, allarippuvate või üleskeeratud otstega väikesed vurrud. Erasisikud kannavad edasi põskhabet. Juuksed kas kammitakse taha ja otsmiku kohale keeratakse kõrge tutt või eraldatakse küljelahuga ja kammitakse kõrvadele.

40-ndail aastail läks moodi kohev põskhabe. Juukseid hakati kuklas veidi lühemaks lõikama. 40-ndate aastate lõpust hakati kandma habet ja vurrusid. Kaunis pikad juuksed, mis katsid kõrvu ja taga ulatusid kaeluse ülemise ääreni, kammiti küljel või keskelt lahku. Endiselt kanti kõige mitmekesisemat laadi põskhabet, eriti ametnike ringkonnas.

XIX sajandi lõpul ja XX sajandi esimesel aastakümnel lõigati juuksed kuklas lühikeseks nagu meie päevil ja eest kas kammiti taha, kanti harjastena püsti või eraldati küljelahuga ja kammiti hoolikalt siledaks. Noored mehed ei kandnud habet või kandsid ainult väga mitmekesisel vurrusid: lühikesi, pikki, üleskeeratud otstega. Keskealised ja elatanud mehed kandsid mitmesuguses pikkuses habet, suurt, alt teravat, nelinurkset, keskelt poolitatut jne.

Kaupmehed säilitasid kogu XIX sajandi kestel erilise muu-

KUJU LOOMINE

NÄITLIKU MATERJALI KASUTAMINE GRIMMI LOOMISEKS

Kui proovide periood jõuab lõpule ja läheneb etenduse päev, hakkavad näitejuht ja osatäitjad järele mõtlema, missugune on näidendi tegelaste välimus, kuidas nad peavad rietatud ja grimeeritud olema. Selle küsimuse lahendamist ei tohi jätta viimasele päevale. See on halb, kui kostüümid, mis mõnikord ei ole osatäitjaile eriti sobivadki, kohastatakse, õmmeldakse hädamisi tund aega enne lavaleminekut. Niisuguses viimasel minutil valitud kostüümis, mis pole kõigis üksikasjades läbi mõeldud, on osatäitjal rahutu, ebamugav tunne. Kuid näitleja peab tundma end laval kindlalt, vabalt. Kostüümi tuleb meenutada siin sellepärast, et grimmi ei saa vaadelda lahus kuju kogu välimusest, tema figuurist, riietusest, peakattest. Viimasel minutil muretsetud parukas võib mitteparajaks osutuda, kiiruga kleebitud vurrud või gummoosist kleebitud nina võivad etenduse ajal vaatajate silmade ees lahti tulla. Igasugu viperusi võib juhtuda ringi liikmeil, kes ei hoolitse aegsasti ilmeka, tema osale sobiva grimmi ja kostüümi leidmise eest.

Grimmi eest on kasulik aegsasti hoolitseda ka sel juhul, kui näitleja ei ole proovidel oma osast eriti vaimustatud, kui see tundub talle igavana, kahvatuna. Siis tuleb ammu enne etendust proovida end grimeerida. Ja võib juhtuda, et mingisugune

ootamatu joon, teissugune kulmude, suu, nina vorm muudavad niivõrd nägu, andes talle uue, ebatavalise, näidendi tegelase iseloomule väga lähedase ilme, et osatäitjal avanevad uued võimalused kuju kehastamiseks. Kahvatu skeem muutub elavaks inimeseks, hakkab kehastuma.

Seepärast ongi aegsasti vaja mõelda selle üle, missugune on osatäitja välimus laval, ning organiseerida grimme ja kostüümide kontrollimine juba ühel üldproovil. Kuid seda ei tehta mitte ainult selleks, et vältida tehnilisi viperusi ja üleearuseid sekeldusi enne etendust. Igal osakujundajal peab tingimata aegsasti olema ettekujutus loodava kuju näost, figuurist, kogu välimusest. Tõsi, see ettekujutus ei teki korraga, esimestel proovidel.

Mõned autorid kirjeldavad näidendi alguses tegelasi loetledes kaunis üksikasjaliselt nende välimust.

Kuid enamikul juhtudel piirduvad draamakirjanikud ainult tegelaste ea ja elukutse märkimisega, jättes kõik muu osatäitjate ja näitejuhi lahendada.

Mõnikord antakse teid huvitava kuju kirjeldus näidendis endas, teiste tegelaste sõnadega, kes annavad tema kohta iseloomustuse ja mainivad üksikuid detaile tema välimuses. Esmajoones tulebki tähelepanelikult läbi vaadata kogu näidend ja välja kirjutada kõik need kohad, kus kas või möödaminnes kirjeldatakse kuju sisemisi ja väliseid omadusi. Need autori näpunäited, nii kasinad ja lühidad kui nad ka on, moodustavad aluse edasiseks tööks. Aga mis teha, kui autor ei anna oma näidendis mingit, isegi mitte kõige lühemat iseloomustust peale vanuse ja elukutse? Siis tuleb lähtuda ainult neist andmeist. On täiesti loomulik, et seitsmekümneaastase vanamehe nägu on kortsudest kirjum kui neljakümneaastase mehe nägu ja näovärv ei ole kolmekümneaastaselt nii õitsev ja värske kui kaheksateistkümnendal eluaastal. Järelikult annab juba vanus iseendast materjali grimmi otsimiseks. Kuid sellest on vähe.

Oletame, et näidendis, mille te lavastate, on kolm kuju. Nad on ühevanused, kõik viiekümnesed. Kuid üks nendest on professor, teine kaevur, kolmas kolhoosnik. Kuidas peegeldub igapäev elu-

kutse tema näos? Esiteks on näovärv kõigil kolmel erinev: kolhoosnikul, kes viibib peaaegu kogu aja vabas õhus, värske ja päevitunud, kaevuril, kes töötab maa all, kahvatum, peaaegu ilma punata, nahasse sööbinud söetolmu jälgedega, ja lõpuks professoril — kes suure osa oma ajast viibib kinnises ruumis, on veelgi kahvatum nägu.

Peale selle on igal rahvusel iseloomulikud välised tunnused. Tegelase tervislik seisund ja muidugi ka iseloom peegelduvad selgesti tema välimuses.

Nõukogude näidendeid lavastades te satute kokku kujudega, kes on väga sarnased teid elus ümbritsevate inimestega, näitate vaatajaile meie kaasaeglast, lihtsaid tööinimesi, kommunismi ehitajaid. Kust mujalt kui mitte meid ümbritsevast elust peame me vastuseid otsima küsimustele, mis kerkivad tänapäeva nõukogude näidendi lavaletoomise protsessis. Kui tegevus toimub kollektiivile hästi tuttavas keskkonnas, kui näiteks küla isetegevusringis lavastatakse näidend kolhoosielust, siis tuleb osatäitjail mobiliseerida kogu oma tähelepanuvõime. Märgates tuttavatel jooni, mis on neil ühised selle kujuga, mille kallal te töötate, võrreldes omavahel ealt ja iseloomult lähedasi inimesi, tuleb kindlaks teha, missugused välised jooned on neil ühised, antud kolhoosnikute grupile tüüpilised. Näiteks, kas enamik nendest kannab vurrusid või mitte, kuidas kammitakse juukseid jne. Kui üldistavaid jooni on raske leida, võib oma grimmile eeskujuks võtta mõne ühe isiku. Kuid pole sugugi vaja kopeerida inimese välimust kõigis üksikasjades, — parem on ühendada oma grimmis üksikud joonekesed, mis meeldivad teile mitmes näos, s. t. vurrud eeskujuks võtta ühelt isikult, nina vorm teiselt jne.

Keerulisem on lugu, kui lavastatavas näidendis esinevad vähem tuttavad inimesed. Siis võetakse appi igasugused näitlikud materjalid, ajalehed, ajakirjad, raamatud jne. Võtke kas või ajakiri «Ogonjok». Selles tuuakse suurepäraseid värvilisi fotosid. Te leiate seal teadlasi, töölisi, kolhoosnikuid, näitlejaid, kirjanikke, sõjaväelasi. Üksi see ajakiri juba annab ülikvalifikatsioonilise materjali, kust võib valida eeskuju grimeerimiseks.

Fotodelt ja kunstnike piltidelt grimeerimiseeskuju otsides tuleb arvesse võtta oma näo ehitust, mis peab joontelt kas või mõnevõrra sarnanema kujutatud näoga. Kui osatäitjal on näiteks kõhn, kitsas, suure ninaga nägu, siis väga lihavat, püstinaga nägu sellest ilma suure hulga igasuguste kleepimisteta ei saa. Seda aga tuleb võimalust mööda vältida, sest kleebised takistavad näo vaba miimikat, teevad ta elutuks maskiks.

Klassikalised näidendid nõuavad palju suurema hulga illustratiivse materjali kasutamist, mis aitab osalistel tutvuda näidendis kujutatava ajajärgu iseärasustega, kostüümide ja soengutega, mis tollal moes olid. Sest Ostrovski ajajärgu inimesed kandsid ju hoopis teissuguseid riideid ja soenguid kui Gorki ja Tšehhovi kaasaegsed.

Mõned näidised soengutest on toodud käesolevas brošüüris. Kuid sellest on vähe. Väga kasulik on muretseda klubile mineviku suurte kunstnike maalide reproduktsioone: vene klassika jaoks Fedotovi, Perovi, Kramskoi, Prjanišnikovi, Pukijovi, Repini, Serovi, XVIII sajandi jaoks Rubensi, Fragonard'i, XIX sajandi jaoks Davidi, Daumier' jt. omi. Neid läheb lavastuste puhul alati tarvis. Üldse peab ringi juhil tingimata olema igasuguste näitlike materjalide tagavara — illustreeritud raamatuid, ajakirju, ajaleheväljalõikeid jne. — ja seda tagavara tuleb alati täiendada.

Materjalide valik on väga vajalik ja huvitav töö. See laiendab isetegevuslaste silmaringi ja tõstab nende kultuurilist taset.

Selleks võib kaasa tõmmata klubi lugemistoa ja raamatukogu, organiseerides seal väikese spetsiaalse teatriosakonna klassikaliste ja uute näidendite, vajalike raamatute ja illustratsioonide valimikuga.

Pidage ühel ettevalmistamisel oleva näidendi proovil vestlus näidendi kangelaste välimusest. Laske iga osatäitjat kirjeldada oma tulevast kangelast ja seletada, mispärast ta arvab, et tema osal peab olema just niisugune välimine kujundus.

Näidake kollektiivile näidendiks valitud illustratsioone.

Enne karakterosa grimmi loomisele asumist tuleb väga hoolikalt analüüsida seda osa sisuliselt, kindlaks määrata selle kuju maailmavaade, aru saada tema suhtumisest ümbrusesse. Loomulikult on ka välistel tunnustel — vanusel, rahvusel, tervislikul seisundil — suur tähtsus välimusele, kuid esmajoones tuleb täpselt kindlaks määrata tegelase iseloom, s. o. sisemine olemus, ja väga peenelt, kasinate vahenditega rõhutada seda grimmis. Kuidas saab siis grimmis rõhutada iseloomu? Elaval inimesel (ja kuju peab olema elav ning täisvereline) on ju väga keeruline psüühika, mis koosneb paljudest kõige mitmekesisemaist ja mõnikord vastuolulistest joontest.

Kuigi inimese iseloomu moodustavad väga rohkearvulised omadused, on selle aluseks peaaegu alati jooned, mis domineerivad kõigi teiste üle. See iseärasus võimaldabki meil mõne sõnaga defineerida inimese iseloomu. Igapäevases elus me ütleme sageli ühe kohta, et ta on «tige», teise kohta — «julge», kolmanda kohta — «hea», justkui unustades tema teised omadused.

Osa kallal töötades peab näitleja selgeks tegema, missugused domineerivad jooned moodustavad kuju iseloomu aluse. Selle üle me otsustame tema tegevuse järgi näidendis, antud inimesele kõige tüüpilisemate tegude järgi. Näiteks Hlestakovi (Gogoli «Revidendis») iseloomustab ebatavaline kergemeelsus. See ilmneb igas tema liigutuses, kekslevas kõnnakus, ebaloomilises kõnes ja peegeldub muidugi ka tema näos. Iga näitleja, kes mängib Hlestakovi osa, püüab seda tema põhilist ja kõige eredamat iseloomujoont esile tõsta grimmi. Ta teeb kulmud kergemaks ja kõrgemaks, annab ninale veidi püstaka ja silmadele ümmarguse vormi, keerab trotsliku tuti otsmiku kohale. Nägu omandab püsivalt kergemeelse ilme. Ja see on õige, sest võimatu on kujutleda Hlestakovi sünge, tõsise, mõtliku näoga.

Võtame vene klassikast teise niisama tuntud kuju — Kabanihha (Ostrovski «Äikeses»). Mis on kõige tüüpilisem mitte ainult temale, vaid ka paljudele teistele «pimeduse riigi» ja nende

inimliku olemuse esindajatele? Despotism, isemeelsus, ahnus on nende inimeste iseloomu aluseks. Kui Kabanihhal on palju aastaid päevast päeva halb meeleolu, kui ta näeb peaaegu kõigis inimestes vaenlasi, kes kipuvad tema piiramatu võimu kallale, kui ta igaühe kallal iriseb ja norib, siis omandab ta nägu ilme, mis on omane süngetele, tagedatele, despootlikele inimestele. Kulmud on kokku tõmmatud, nende vahele lõikuvad sügavad kortsud, suunurgad on allapoole laskunud. Seda iseloomu põhi-joontest tulenevat näo ilmet rõhutataksegi grimmiga. Siis on näol isegi rahulikus olukorras ja naeratuse puhul sünguse varjund. Nii saadakse sellele osale iseloomulik grimm.

Kuid lugeja võib mõelda, et kõik Kabanihha osas esinevad näitlejad peavad end täiesti ühte viisi grimeerima ja et iga osa jaoks on valmis grimminäidised, ükskõik kes seda osa mängib. Säärane ettekujutus ei ole õige. Kui iga näitleja võiks end teatud osa jaoks grimeerida valmis retsepti järgi, siis viiks see teatris šab'loonini ega annaks näitlejale võimalust tõlgendada osa oma moodi, avada iseloomu oma andmeist lähtudes, säilitades seejuures kujule kõige tüüpilisemad sisemised ja välimised jooned.

Oletame, et Kabanihha osa mängivad kaks näitlejat. Ühele nendest on selles kujus lähedasemad ja arusaadavamad niisugused iseloomujooned, nagu isemeelsus ja irisemine, teisele — despootlikkus ja ahnus. Saame justkui kaks ühe ja sama kuju varianti. Mõlemas säilib põhiline, Kabanihhale ja temataoliste tüüpiline, kuid samal ajal kehastavad mõlemad näitlejad seda tüüpilist oma moodi. Osatäitja individuaalsus, ainult temale omased välimised ja sisemised jooned, mis mõjutavad osa tõlgendamist, põhjustavad ka nende kahe näitleja grimmi täieliku erinevuse. Esimene rõhutab põskede ja allarippuva alahuule paksust, kulmude kapriisset käärü. Teisel on kuivetu, kollakas nägu õhukeste kokkupigistatud huulte, kongis nina ja kokkutõmmatud, süngelt rippuvate kulmudega. Nii ühel kui teisel juhul loovad näitlejad Kabanihhale tüüpilise välise ilme, kuid nad tõlgendavad seda osa individuaalselt.

Toome teise, oma iseloomult Kabanihhale vastandliku kuju.

See on lapsehoidja Felitsata Ostrovski näidendis «Tõde on hea, kuid õnn on parem» — heasüdamlik, õeluseta, väga toimekas vanaeideke. Temas on palju naiivsust ja siirast heasoovlikkust inimeste vastu. Ta on alati heas tujus ja tema nägu särab alatasa selgest naeratusest. Selle naeratuse helk püsib isegi siis, kui ta vihastub või on väsinud lõpmatust jooksmisest ja askeldustest. Näitleja, kes grimeerib end selleks osaks, fikseerib kõigepealt grimmiga kõik need kortsukesed silmade ümber, augukesed ja «õunakesed» põskedes, mis ilmuvad naeratuse juures. Võib-olla tõstab ja ümardab ta pisut kulme, joonistades nende kohale paar-kolm horisontaalset kortsukest, ja see annab näole naiivsust. Saame heasüdamliku, alatasa kergelt naeratava näo. See elurõõmsalt naiivne ilme vastab Felitsata iseloomule ja aitab vaatajal täielikumalt kuju vastu võtta.

Mõnikord on grimmiga vaja esile tõsta mitte üht või mitut samasugust iseloomujoont, nagu Kabanihha või Felitsata juures, vaid vasturääkivaid iseloomu omadusi. Juhtub, et välise karmuse, sünguse, pahuruse taga peitub kõige parema südamega inimene. Sel juhul loob süngelt kortsu tõmmatud kulmude ühendamine veidi naeratava suu pehme piirjoonega ja lohukestega põskedes vajaliku mulje.

Kuid inimese välised jooned ei ühtu mitte alati tema sise-
miste omadustega. Tänapäeva ja klassikalises dramaturgias esineb ilusa, esindusliku välimusega ja väga madala moraalse palgega kujusid. Nad kasutavad oma välist võlu kui sirmi, mille taga nad teatud ajani varjavad karistamatult alatuid, jõledaid tegusid (Kristina Padera — Virta «Hukkamõistetute vandenõu», Okunjov — K. Simonovi «Võõras vari», Murov — Ostrovski «Süüta süüdlased», Paratov — «Kaasavaratu», Moltšalin — Gribojedovi «Häda mõistuse pärast»): Kui nende inimeste iseloom — ühtedel vilets ja tühine, teistel julm, külm, egoistlik, kolmandatel alatu ja kuritegelik — peegelduks nende välimuses, siis ei saaks vaatajad aru, miks ei märka neid lurjuseid ümbritsevad inimesed nende tõelist olemust.

Seepärast ei oleks õige väljendada grimmiga nende kujude negatiivset olemust ja teha sellega näidendi teised tegelased

liiga naiivseteks ja lühinägelikeks. Samuti peab koomiliste osade grimm realistlik, elutruu olema. Mitte kunagi, isegi mitte vodevillides ei ole vaja teha rõhutatud naeruväärseid grimme nagu tsirkuseklaunidel — liiga suurte ninade, ebaloomulikult paksude huulte, punaste põskedega jne. Mida peenem on osatäitmise ja tegelase välise kujundamise huumor, seda parem.

Karaktergrimmi otsingud algavad tegelase vanuse ja iseloomu kindlaksmääramisega, vajalike kujutatavate vahendite väljavalimisega. See on keeruline töö ja nõuab hoolikust ning kannatust. Õigeid tulemusi ei saavutata võib-olla korraga; just sellepärast tuleb grimmi otsida aegsasti, mitu päeva enne etendust proovida teda üldproovidel ja mitte lahendada küsimust pool tundi enne lavale minekut, nagu seda mõnikord tehakse. Kujuka näitena sellest, kuidas õigesti leitud grimm kuju karakteristikat täpsustab, toome joonised (tab. VII), mis kujutavad NSV Liidu rahvanäitlejat B. V. Štšukinit tema poolt mängitud osades: korpusekomandör Malko (Afinogenovi «Kaugel»), Jermolai Laptev (Pogodini «Tempo»), Polonius (Shakespeare'i «Hamlet») ja Jegor Bulõtšov (Gorki «Jegor Bulõtšov ja teised»).

Kõik need neli kuju ei sarnane üksteisega peaaegu mitte milleski. Igaühel nendest on oma individuaalsed iseloomu iseärasused ja igaüks on samal ajal selle ühiskondliku keskkonna maailmavaate väljendaja, kuhu ta kuulub.

1. Afinogenovi näidendi «Kaugel» tegevus toimub 1935. aastal. Näidendi peakangelane on Matvei Malko, Kaug-Ida Eriarmee korpusekomandör, endine Tuula relvavabriku tööline.

See on tõeline bolševik, energiline, inimeste vastu peenetundeline ja tähelepanelik, lihtne ja südamliek mees. Kõik tema püüdlused, kogu tegevus, kogu keev energia on suunatud võitlusele kauni elu loomise eest.

Malko on surmahaige ja ta teab seda, kuid surm ei kohuta teda. Vastupidi, mõte selle lähenemisest sunnib teda veel sihi-kindlamalt tegutsema, veel ennastsalgavamalt oma rahvast teenima.

Niisugune on Matvei Malko sisemine pale. Ja tema välimus vastab iseloomule.

Selle inimese tahtekindlus on grimmis rõhutatud selge, energilise kulmujoonega, karmi ninavormiga ja pisut nelinurkse lõua ümmarguse paindega.

Põskede kerge kõhnus on tingitud haigusest ja peale selle annab see näole mehisust.

Suu pehmest, peaaegu lapselikust piirjoonest aga võib aimata selle inimese suurt headust ja südamlikkust.

2. Talupoja-hooajatöölise Jermolai Laptevi osa, kes satub Kostroma müürseppade artelliga otse maalt suurehitusele, mängis B. V. Štšukin suure soojuse ja huumoriga (N. Pogodin — «Tempo», 1930).

Vähese kirjaoskusega talupoeg — niisuguseid leidis veel tol ajal Liidu kaugeles mahajäetud kolgastes — on a'gul täiesti rabatud ja purustatud sellest talle harjumatust hoost ja tempost, millega ehitatakse määratu suurt traktoritehast. Kuid pikka-mööda, parteilise juhtimise mõjul, ärkab teadvus, töö hakkab Laptevit kaasa kiskuma, ja temast saab ameerikalikke temposid ületav lööktöölaine, ilma et ta kaotaks seejuures oma tagasihoidlikkust ja tõsidust.

Joonisel me näeme Jermolaid niisugusena, nagu autor näitab teda kohe näidendi alguses.

Pulstunud juuksed ja habe annavad tunnistust selle seni veel mahajäänud talupoja puudulikust kultuursusest. Ümmargune ninavorm ja naiivselt tõstetud kulmud teevad näo heasüdamlikuks ja kohmetuks.

3. Shakespeare'i «Hamlet».

Poloniuse, tähtsa, täispuhutud, enesekind'la, libekeelse õukond'ase kaju lahti mõtestades lahendas Štšukin selle terava poliitilise satiiri laadis.

Kõigi näitleja käsutuses olevate väljendusvahenditega, seehulgas kostüümi ja grimmiga, rõhutatakse neid Poloniuse iseloomu põhijooni.

Tore, kallihinnaline kostüüm ja pikk hästihoolitsetud habe kõnelevad tema edevusest.

Täidlane ja pisut peenutsev suu ilmestab kõhuorja ja tühist lobisejat, kes on vaimustatud oma kõneosavusest. Veidi rippuv massiivne nina suurendab sarnasust lobiseva, rumala, täispuhutud kalkuniga. Kortsukesed silmade ümber annavad neile kavala ilme.

4. Gorki «Jegor Bulõtšov ja teised».

Näidendis «Jegor Bulõtšov ja teised» maalib A. M. Gorki vapustava pildi kapitalistliku ühiskonna laostumisest ja hävimisest revolutsioonieelsel Venemaal.

Jegor Bulõtšovi kuju on komplitseeritud ja mitmekülgne. See on suure mõistusega, tulise temperamendiga, trotslik ja ülbe inimene. Bulõtšov saab väga hästi aru, et kapitalistliku klassi hukkumine on paratamatu, kuid oma keskkonnast lahku lüüa, tema kammitsaist, millega ta on harjunud, välja rabelda ta ei suuda. Selles seisab tema tragöödia. Ta vihkab kirglikult tsaari, tšinovnikuid, pappe, kaubitsejaid, kõduneva, sureva elu kogu läppunud, väljakannatamatult rusuvat õhkkonda. Oela irvitusega jälgib Bulõtšov teda ümbritsevaid inimesi — väiklasi, aplaid inimesi, kes on rubla pärast valmis üksteisel kõri läbi närima. Ta on mässaja, kuid tema mäss on viljatu, sest suunates kogu oma viha põlatud kapitalistliku korra vastu, ei usu ta tööliklassi jõusse, uue elu võidusse.

Seda Bulõtšovi iseloomu mässulist, trotslikku, teravalt iroonilist olemust püüdis B. V. Štšukin rõhutada grimmiga. Kangekaelne, kõrk suuilme on saavutatud sellega, et alahuul allapoole vajunud suunurkadega on pisut suuremaks tehtud. Nägu näib pilkavana ja ülbenäna pisut kergitatud julgejoonelisest kulmust, tarkade, läbitungivate silmade kitsast lõikest. Kõrge, avar otsmik, pehmed ninakontuurid, põskede ja teise lõua rõhutatud täidlus annavad näole massiivsust, mis vastab füüsiliselt tugeva mehe turskele, tüsedale, sirgele figuurile.

Tõrksad punakad juuksed rõhutavad veel eredamalt selle kuju mässulist olemust.

Et karaktergrimmi loomise põhimõte selge oleks, tehke kollektiiviga läbi järgmised harjutused.

Iga ringiliige märkigu grimmigä ära näo muutused, mis toimuvad ühe või teise hingelise seisundi tagajärjel.

Kui inimesel on lõbus, siis ilmub tema näole naeratus, põskedesse tekivad «õunakesed», silmade ümber kortsukesed. Suunurgad ja kulmud tõusevad ülespoole (tab. VI). Pilkavast, iroonilisest suhtumisest millessegi võib kerkida üks kulm, kõverduda suu või toimuvad mõnesugused muud teatavale isikule omased näojoonte nihkumised.

Kui meeleolu on kurb, nukker, võtavad kulmud katuseviilu kuju, nende sisemised otsad kerkivad, otsmikule tekivad kortsukesed, suunurgad vajuvad alla, nina kõrvalt suunduvad kortsud suunurkadesse.

Vihastumise puhul tõmbuvad kulmud harilikult kokku, nende vahele tekivad vertikaalsed kortsud, huuled pigistatakse kõvasti kinni.

Meeleolu ja selle mõjul tekkinud näoilmet muutmata vaadake end peeglis. Te märkate kohe neid kortse, volte, kulmude looget ja teisi hingelise seisundi väliseid tunnuseid, mida teie näos varem, kui te rahulik olite, ei olnud. Need märgatud muutused fikseerige grimmigä. Tekkinud kortsud märkige ära peente joontega, nagu seda tehakse vana näo grimmis. «Õunakesed» varjutage samal viisil, nagu te taotlesite paksude põskede muljet. Kuidas kulmude ja suu vormi muuta, seda te ka juba teate.

Juurdelisatud kolmel skeemil võib piltlikult jälgida, mil viisil saavutatakse niisugused muudatused, sest ühtaegu on näha näitleja loomulikud, joontega märgitud näojooned, punktiiriga pealekantud muudatused ja tulemus — nägu, mille ilme vastab hingelisele seisundile.

Te ei tarvitse seltsimeestele enne grimeerimise lõpetamist oma taotlusest midagi rääkida — las nad ise otsustavad valmis grimmi järgi, missugust ilmet te tahtsite oma näole anda. Kui grimmi on hästi tehtud, taipavad kõik kohe teie kavatsust.

Niisugused harjutused mingisuguse ühe tähtsama iseloomujoone nähtavaletoomiseks on ettevalmistusena keerulisemateks karaktergrimmideks erakordselt kasulikud.

Sõltuvalt sellest, kui palju aega on kollektiivil kasutada,

jaotatakse ka õppused. Kui aega on küllalt, tehke esimeses tunnis harjutusi ühe teatava iseloomujoone esiletoomiseks grimmi abil ja järgmised tunnid siduge praktikaga, grimeerides end osadeks, mis esinevad parajasti mängitavais või parajasti lavastamiseks ettevalmistatavais näidendeis. Tõmmake võimalust mööda kogu kollektiiv kaasa saavutatud tulemuste arutamisele. Nähes väärtusi ja puudusi seltsimeeste töös, saab iga ringiliige aru oma vigadest ja omandab kiiremini grimeerimistehnika, selle põhiprintsiibid.

K ü s i m u s e d.

1. Mida on karaktergrimmi loomisel esmajoones vaja näos rõhutada?

2. Missugustel juhtudel aitab grimm kui kuju välise kujundamise element osatäitjat? Missugustel juhtudel võib ta segada?

3. Missugused materjalid peale tähelepanekute tegelikus elus võivad aidata karakterosade grimmi luua?

ILUS NÄGU

Missugustele esteetilistele nõuetele peab vastama inimese nägu, et seda võiks ilusaks nimetada? Kõigepealt peavad selle jooned olema enam-vähem õiged, ei tohi esineda teravaid, silmatorkavaid disproportsioone: silmad peavad olema suured, kulmud kergelt kaarjad, nina sirge, suu selgepiiriline, ilmeka kujuga, näoovaal puhas, parajal määral piklik. Ilus on, kui näo värv on värske, ühtlane, terve.

Elus ei esine laitmatult õigete joontega nägusid just eriti sageli. Ja ideaalselt ilusad inimesed ei tundu meile ka alati veetlevatena. Kui näol puudub võlu, kui selles ei peegeldu mõistus, tahe, energia, ausus, headus, siis ei tunne me ei elus ega laval niisuguse inimese vastu sümpaatiat, nii ilus kui ta ka on.

Mingil juhul, eriti nõukogude näidendites, ei tohi harrastada magusat, nukulikku «ilu». Liiga hele toon, ebaloomulikult roosad põsed, mustad kulmud, valge nina, tugevasti värvitud silmad ja huuled — kõik need vanamoelised, iganenud grimeerimisvõtted ainult rikuvad meie noormeeste ja neidude sümpaatseid, veetle-

vaid nägusid, andes neile tingimuslikult «teatraalse», lolli ilme. Nõukogude kange'ase nägu, ükskõik kui ilus ta oma osa nõuete järgi ka peaks olema, tuleb teha täiesti loomulik, et mingil tingimusel ei jääks muljet, nagu oleks ta ilusamaks mingitud.

Ülesanne seisab sisulise'lt oskuses leida ja kindlaks määrata oma näos puudused ja neid võimalust mööda parandada väga peente, eemalt märkamatu te võtetega, nii, et nägu jääks eluliselt loomulikuks.

Kõigepealt kontrollige ninavormi ja profiili. Kui ninaselg on tugevasti lohkus, siis võib teda õgvendada, täites lohu nina-kitiga. Kuid valmis grimmi kontrollimisel võib selguda, et nina õgvendamine gummoosiga ei tee kaugeltki mitte kõiki nägusid ilusamaks. Nao jooned on õigemad, kuid see-eest on vähenenud või isegi hoopis kadunud näole omane veetlus. Nägu on tuim ja vähem meeldiv. See on hea klassikalise repertuaari negatiivsete kujude jaoks, kuid nõukogude näidendite kangelastele see ei kõlba. Siin peab veetlus esikohal olema, olgu kas või proportsiooni väikese rikkumise arvel.

Suurel määral ilustab nägu sobiv soeng. Seepärast soovitate end algul kammida, eriti, kui grimeerite end klassikaliste näidendite osadeks. Tänapäeva silmale harjumatu soengu vorm iseendast juba muudab nägu tunduvalt, tehes selle ümmargusemaks või pikemaks, laiemaks või kitsamaks.

Edasi läheb grimeerimine tavalises järjekorras. Valitakse põhitoon, iga osa jaoks erinev, pannakse peale puna. Üldtooni ja ruuži valik sõltub suurel määral juuste värvist. Heledatele blondiinidele sobivad rohkem õrna kahvatu varjundiga üldtoon ja ruuž, brünettidele — tõmmu nahavärv ja tume ruuž.

Me anname siin üldise iseloomuga nõu, kuid muidugi on ka grimmis samuti nagu elus võimalikud igasugused juuste värvi ja näo värvi kombinatsioonid. On tõmmusid blondiine ja väga heleda nahaga brünette. Selle küsimuse lahendamine sõltub kuju tõlgendusest.

Kuidas nina õgvendada, silmi suurendada, huuli värvida, seda on kirjeldatud eespool peatükis «Nao üksikute osade grimeerimine».

Klassikalistes näidendites me puutume kokku aadli- ja kodanliku ühiskonna esindajate kujudega, hellitatud, poputatud logelejatega, kes pühendavad palju aega oma välimuse eest hoolitsemisele. Nende nahavärv, mida päevavarjude ja kübaratega kaitsakse hoolikalt päikese mõju eest, võib olla väga hele, ruuž õrnroosa, näojooned peened ja rafineeritud (Sofja — Gribojedovi «Häda mõistuse pärast», Lidia — Ostrovski «Pöörane raha», Vihrov — «Ära istu võõraste saani», Nadežda — Gorki «Viimased», paljud Molière'i, Shakespeare'i jt. näidendite tegelased).

Ka selles osas tuleb töö tihedalt siduda praktikaga. Kindlasti on mängitavais või ettevalmistatavais näidendis terve rida ilusa, veetleva välimusega kujusid.

Siin esitatud nõuanded aitavad nende osade täitjatel nähtavale tuua oma näo positiivseid jooni ja kõrvaldada puudusi.

RAHVUSLIK GRIMM

Igal rahvusel on oma välised, tüüpilised tunnused, mille poolest ta suuremal või vähemal määral erineb teisest rahvusest.

Tunnuste hulka, mis võimaldavad meil kindlaks määrata inimese rahvust, kuuluvad näo ja selle üksikute osade struktuur, silmade lõige, naha varjund ja juuste värv.

Lõuna-Euroopas elavad rahvad erinevad valgeverelistest, heledajuukselistest põhjamaalastest tõmmu naha, mustade juuste, tumedate silmade ja teravamate, kindlamalt piiriteldud näojoonte poolest.

Välismaiste autorite näidendite lavastamisel rõhutatakse grimmiga esmajoones tüüpilisi, teatud rahvusest inimestele omaiseid jooni ja aidatakse sellega etendusele vajalikku rahvuslikku koloriiti luua. Siin tuuakse näitena ainult need välised tunnused, mis sõltuvad suurel määral maa geograafilisest asendist, s. o. mingisuguse rahvuse kuuluvusest lõunamaisesse või põhjamaisesse tüüpi.

Meil ei ole võimalik loetleda kõiki iseärasusi, mille poolest ühe rahvuse esindajad erinevad teise esindajaist.

Näitejuhtidele ja näitlejatele võib ainult soovitada, et nad tänapäeva või klassikaliste rahvuslike näidendite lavastamisel

kasutaksid ikonograafilist ja kirjanduslikku materjali. Üksikasjalisemalt peatume hiinlaste, jaapanlaste, mongolite, korealaste ja teiste Aasias elavate rahvaste nägude värvi ja plastilise vormi analüüsimisel.

Kõigil neil rahvustel on selgesti ilmnevad välised tunnused, mis neid üldistavad ja mille poolest nad erinevad eurooplastest.

Et leida realistlik grimm hiinlase, mongoli, korealase või iga teise eespoolnimetatud rahvuse esindaja osa jaoks, on esmajoones vaja kindlaks teha näo värvi ja struktuuri iseärasused.

Naha värv on Aasias elavatel inimestel veidi kollakas. Mongolitel on see tõmmum kui hiinlastel, jaapanlastel ja korealastel.

Kuid ükskõik missugust varjundit me tahaksime ka nahale anda, selle värv peab olema loomulik, ainult kergelt kollakas. Õige põhitooni saame, kui segame päikesepruuni tooni väga vähese hulga kollase värviga.

Nüüd analüüsime, milles seisavad ühe Aasia rahva esindaja näo struktuuri iseärasused. Lamedama näoreljeefi kui meie oma annavad laiad, ümarikud põsenukid, mittesügavad silmakoopad ja pisut lapergune nina. Eurooplase nägu näib lamedamana, kui need näosad, mis mongoli või hiinlase näoga võrreldes on kumerama reljeefiga, s. o. otsmik, nina ja lõug, katta tumedama põhitooniga kui põsenukid, silmakoopad ja suu ümbrus (ringlihaste asukoht). Selle võttega te viite nina, otsmiku ja lõua sügavamale ning tõstate põsenukid, silmakoopad ja suu esile meile juba tuntud põhimõtte järgi: tumedad värvid süvendavad, heledad lähendavad. Sellega loote ka iseloomuliku plastilise näovormi. Suurema reljeefsuse saavutamiseks tuleb põsenukkidele panna laiad heledad laigud ja alt rõhutada neid pruunide varjudega, nagu seda tehakse kõhna näo grimmis. Ninaküljed jäävad heledaks, sõõrmetele aga pannakse heledad laigud. Altpoolt laiendatakse sõõrmeid veel pruunide varjudega, mis justkui suurendavad sõõrmeauke. Kui teie nina on kitsas, võib mõlemale sõõrmele gummoosi kleepida.

Silmapilu iseloomulik vorm on kitsas, viltuse lõikega (vt. joon. 6).

Kulmud tuleb teineteisest kaugemale viia, osa kulmukarvu nina juures kinni kattes, ja otsade kergitamisega viltuasendisse seada.

Juuksed on sirged, väga tumedad, peaaegu mustad.

Grimeerides end siin esitatud näpunäidete järgi te muudate näo struktuuri, lähendades seda soovitavale (tab. VIII).

Nüüd võib joonistada kortsud, kui seda nõuab tegelase vanus, ja nagu igas karakterosas grimmiga nähtavale tuua iseloom.

Neegreid iseloomustavad tume, peaaegu must nahavärv, ümmargune silmade lõige, massiivne, veidi esileulatuv alumine näoosa ja paksud huuled (tab. VIII).

Põhitooniks võib kasutada väga õhukese kihina tumepruuni või musta värvi. Harilikult pannakse need värvid nahale laiku-dena. Laigud tuleb näol laiali hõõruda keskmise sõrme kergete liigutustega, nii, nagu seda tehakse mingisugust ebaühtlaselt värvitud pinda parandades — kergete pintslilöökidega. Kätte pannakse mustad kindad või kaetakse nad põletatud korgist ja õllest segatud vedela värviga. See värv kuivab kiiresti, määrüb vähem pesu ja on kuuma vee ja seebiga kergesti mahapestav.

Silmade alla tõmmatakse must joon, mis silmanurkades ulatub ripsmeteni, kuid silmaterade all laskub allapoole, millega saavutatakse ümmarguse lõike mulje. Huuled piiritletakse peene musta joonega väljaspool suu enda kontuuri ja kaetakse kergelt päikesepruuni tooni või helehalli värviga. Juuksed on neegritel mustad, peenelt käharduvad.

Rahvuste esindajate grimm, kes näo värvilt ja struktuurilt erinevad teravalt grimeerija rahvusest, tuleb teha esmajoones rangelt realistlik, ilma rahvuslike iseärasuste ülearuse rõhutamiseta ja liialdamiseta.

GRIMMI KONTROLLIMINE

Grimmi kontrollimine proovidel. Grimmi otsimist ja kontrollimist ei tohi jätta viimasele päevale.

Kogu eespool kirjeldatud õppetöö protsessi on soovitav siduda praktikaga.

Kui te olete ühe peatüki läbi töötanud, püüdke omandatud teadmisi ja kogemusi viibimata rakendada praktikas, parandades ja täiustades grimme juba mängitavais või ettevalmistatavais näidendeis.

Ärge nõudke endalt algul ülesannete täitmist, mis antud hetkel võib-olla ei ole teile jõukohased. Pidage meeles, et tulemusi ei saavutata korraga, vaid kannatliku ja visa treenimise teel.

Kui te vanamehe karakterosa mängides ei oska veel grimmi edasi anda kuju iseloomu, kuid olete osanud puhtalt, tehniliselt õigesti alla kriipsutada oma kortse ja näite eemalt lavalt vanana, siis on ka see juba hea.

Järk-järgult, etendusest etenduseni, leiate te grimmi uusi detaile, ja need viivad teid lõppude lõpuks ilmeka karaktergrimmini. Kuju kasvab, tugevneb, lööb õitsele uutes eredates värvides, ja ühes kuju kasvamisega täiustub ka grimm.

Kuid ikkagi, mis võimalik, püüdke teha aegsasti, ettevalmistuse perioodil. Tingimata võtke näidendi lavaletoomise plaani paar proovi — grimmi ja kostüümide üldproov. Veel parem on sel ajal, kui osatäitjad alles alustavad proove misanastseenides, vestelda nendega kujude tulevase välimuse üle. Las nad mõtleavad aegsasti selle üle järele ja avaldavad oma soove. Umbes nädal enne esimest üldproovi võib ühe grimeerimistunni kasutada eelprooviks.

Harva õnnestub isegi professionaalses teatris korraga leida ilmekat grimmi ja teha seda puhtalt, koormamata ülearuste pisi-asjadega. Kuid midagi, võib-olla kujule kõige olulisema, võib juba tabada.

Üks viimaseid üldproove, kuhu publikul ei ole veel juurdepääsu, tuleb läbi viia kostüümides ja grimeeritult, dekoratsioonidega ja etenduse jaoks leitud valgusega.

Tund või paar enne seda proovi peab näitejuht kontrollima tegelaste kostüüme ja grimme.

Näitleja peab näitama oma valmis grimmi täielikus kostüümis — paksenduspadjakestega, peakatte ja muude detailidega, ja tingimata laval, mis on valgustatud nagu etenduse ajal.

Näitejuht vaatab saalist osatäitjate grimme ja kostüüme,

algul neid üksikult välja kutsudes ja seejärel grupeerides kõige sagedamini kokkupuutuvaid partnereid.

Kontrollides kõiki osatäitjaid koos või gruppides, näeb näitejuht otsekohe, kelle grimmi võib kõige õigemaks pidada ja kelle oma tuleb pehmenendada või tugevdada.

Soovitav on grimmi kontrollimisel näha näitleja nägu mitte ainult liikumatus olekus, vaid ka liikuvana. Selleks võib lasta igauht öelda mõned fraasid oma osast või, veel parem, esitada väike katkend partneritega.

Alles pärast niisugust hoolikat ja igakülgset kontrolli võib näitejuht kogu vastutusega otsustada etendusest osavõtjate grimmi kvaliteedi üle. Ja peaasi, jääb veel aega märgatud puuduste kõrvaldamiseks.

Kogu näidendi ettekandmine enne esietendust grimmides ja kostüümides on vajalik veel ka sellepärast, et näitlejad peavad aegsasti harjuma grimmiga näol ja eriti parukate ning kleebitud habemega, et etenduse ajal end täiesti vabalt tunda. Ei ole nii kerge rääkida, kui kleebitud vurrud ja habe takistavad suu liigutusi. Niisugune pealtnäha lihtne asi nõuab kogemusi ja vilumust. Võib juhtuda, et kübarat peast võttes tõmmatakse ärevuses koos maha ka parukas või et laval partnerit kaelustades jäetakse tema näole värvi plekid. Kerge ei ole laval liikuda ka paksenduspadjakestega või pikas laias seelikus. Isegi elus harjumatu lakkide ja lehvidega soengut või sulgedega kaunistatud kübarat tuleb osata kanda. Ja kõige sellega on jällegi vaja harjuda, kõigi grimmi ja kostüümi detailidega koduneda, et miski enam etenduse ajal ei segaks.

Grimmi kontrollimine etenduse ajal. Draamaringi kunstilise juhi kohustuste hulka kuulub peale uue näidendi lavastamise ja väljalaskmise ka juba ettekantavate näidendite kvaliteedi jälgimine. Näitejuht, kes näidendi vastu pärast selle lavaletoomist enam huvi ei tunne, ei talita õigesti. Järelevalveta jäänud ringiliikmed võivad osatäitmisel, ise seda märkamata, õigelt teelt kõrvale kalduda. Mõned tahavad iga hinna eest, isegi kui see on etenduse ideelisele sisule kahjuks, oma mänguga vaatajate hulgas naeru tekitada, teised hakkavad hooletult suhtuma oma

osadesse. Paljud kasvavad, jõuavad edasi, kuid nende saavutusi ei märka keegi.

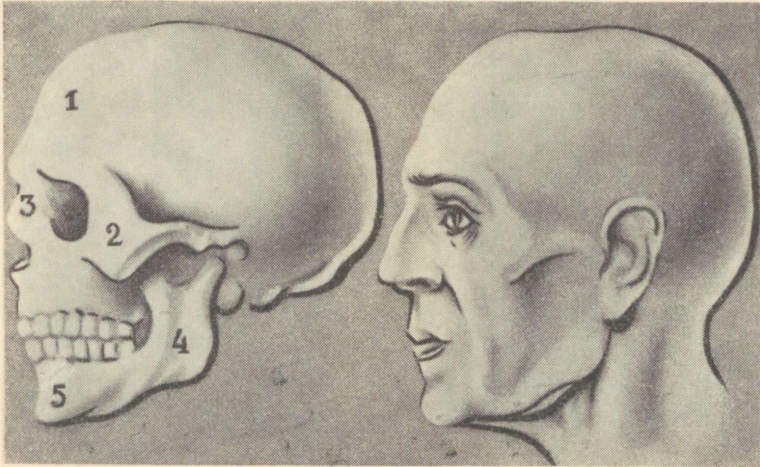
Selle tagajärjel pidurdab ringijuhi säärane hoolimatu asjasse suhtumine kollektiivi arenemist, mis mõjub halvasti järgnevatel lavastustele. Ja vastupidi, etenduse tähelepanelik jälgimine, õigeaegselt osatäitjatele tehtud märkused, kindel nõudmine, et osatäitjad leitud joone säilitaksid ja end hoolikalt grimeeriksid, soodustavad kollektiivi ja üksikute ringiliikmete arenemist.

Kui näidendi lavastus on õnnestunud ja seda mängitakse eduga, kui vaatajad on etendusega rahul ja annavad selle kohta positiivseid hinnanguid, siis seda enam tuleb teda hoolikalt hoida ja mitte lasta sagedastest kordamistest kokku variseda. Kuidas dekoratsioone, rekvisiite, kostüüme hoida, see on arusaadav: neid ei tohi purustada, katki rebida ega määrida. Aga kuidas hoida grimmi, mis tehakse iga kord uuesti? Me ei räägi grimeerimistarvetest ja parukatest, mida tuleb niisamuti hoida nagu iga ühiskondlikku omandit. Me mõtleme grimmi tegemise kvaliteeti, mis võib etendusest etendusse tõusta, kuid võib ka tundmatuse ni langenud.

Isetegevuslike draamaringide liikmed, kes tõsiselt kunsti armastavad ja tõelise loominguulise distsipliiniga ringitöösse suhtuvad, panevad iga kord oma osa täitmisel, hoolikalt selle ilmet säilitades, midagi uut, värsket, mis avab sügavamalt näidendi idee. Niisama hoolikas ja loovalt aktiivne on ka nende suhtumine grimmissel. Nad saavad aru, kui suur tähtsus on grimmil vaatajale kujust õige mulje loomiseks, ja suhtuvad grimmissel kogu selle tähelepanuga, mida see väärib. Õnneks koosnevad meie isetegevuskollektiivid peamiselt niisugustest loominguuliselt distsiplineeritud, tõeliselt draamakunsti armastavaist inimestest.

Ja me veendume selles iga kord, kui vaatame paremaid isetegevuslikke lavastusi, mis paljudes asjades ei jää maha professionaalsete teatrite etendustest ja isegi vallutavad vaatajate südameid ettekande suurema värskuse ja siirusega.

TABEL I

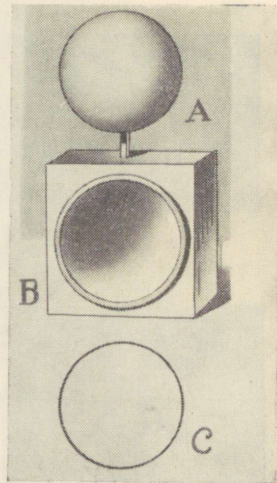
Kolju

Kolju struktuuri nähtavaletoomine
kõhnas näos

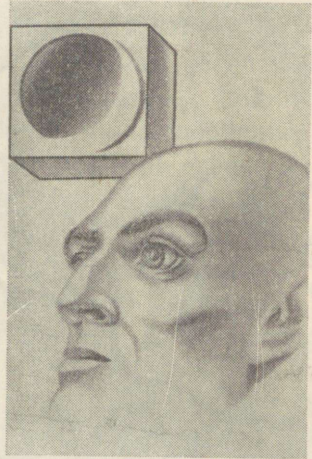

Lihaste ehituse skeem:

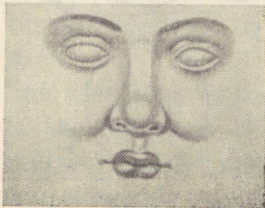
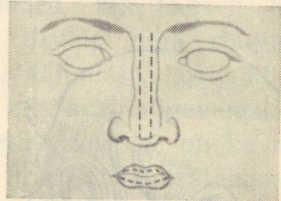
- a — otsmikulihas; b — silma söörihas;
- c — nina põiklihas; d — suu söörihas;
- g — suur sarnalihas; e — peanoogutaja lihas

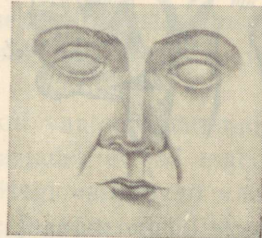
Valguse ja varju asetus
kumeral ja nõgusal
poolkeral

Valguse ja varju asetus paksul ja kõhnal näol

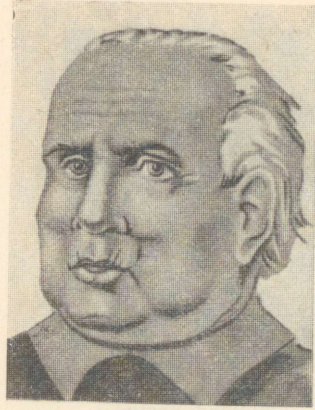
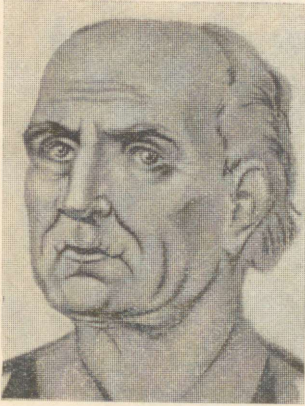

Jämeda nina ja täidlaste huulte grimeerimine

Kitsa nina ja kitsaste huulte grimeerimine

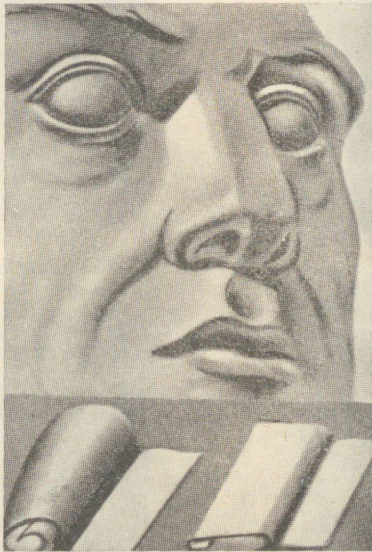
TABEL III

Vanamehe grimmid:

1 — kõhn vanamees

2 — paks vanamees

Valguse ja varju asetus näovoltidel (kortsudel)

TABEL IV

NAISTE SOENGUD (XIX sajand)

20-ndad aastad

30-ndad aastad

40-ndad aastad

60-ndad aastad

70-ndad aastad

1900-ndad aastad

TABEL V

MEESTE SOENGUD (XIX sajand)

20-ndad aastad

30-ndad aastad

40-ndad aastad

60—80-ndad aastad

1900-ndad aastad

XIX sajand — kaupmees

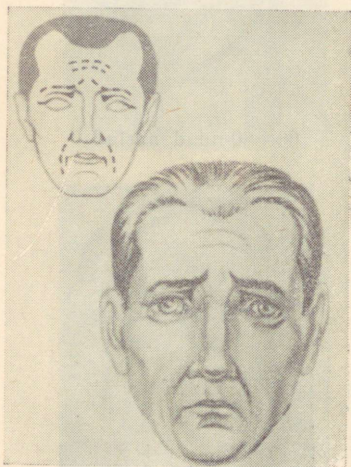
TABEL VI

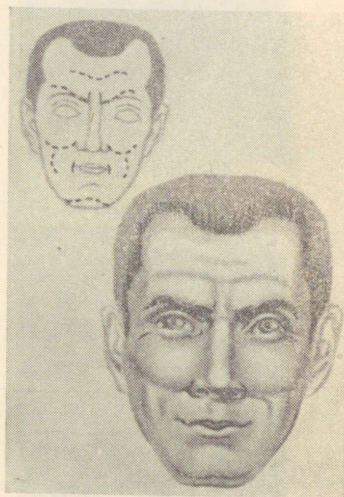
Süinge nägu

Rõõmus nägu

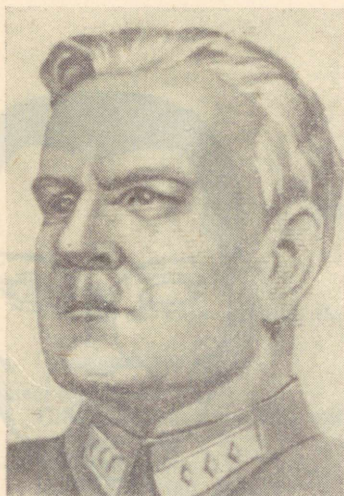

Nukker nägu

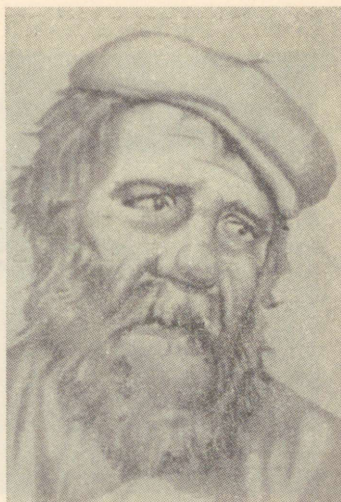

Komplitseeritud iseloom

TABEL VII
NSV LIIDU RAHVANÄITLEJA B. V. STSUKIN osades

39
Korpusekomandör Malko
(A. Afinogenovi «Kaugel»)

Jermolai Laptev
(N. Pogodini «Tempo»)

Polonius
(W. Shakespeare'i «Hamlet»)

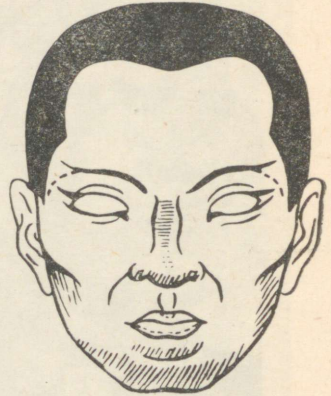

Bulõtšov (M. Gorki
«Jegor Bulõtšov ja teised»)

TABEL VIII

Hiinlane

Hiinlase grimmi joonskeem

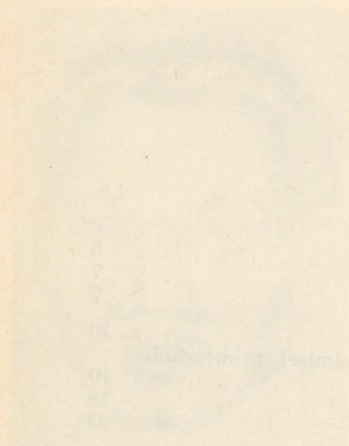
Neeger

Neegri grimmi joonskeem

SISUKORD

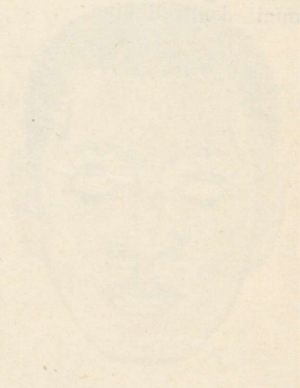
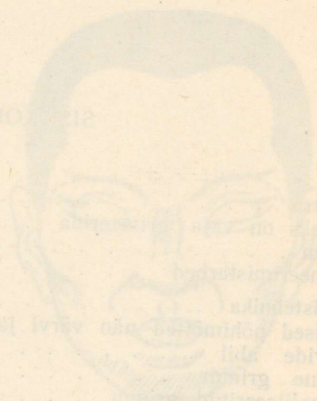
	Lk.
Sissejuhatus	3
Milleks on vaja grimeerida	5
Ruum	7
Grimeerimistarbed	7
Grimeerimistehnika	10
Üldised põhimõtted näo värvi ja vormi muutmisel grimeerimis- värvide abil	10
Lihtne grimm	18
Komplitseeritud grimm	23
Näo üksikute osade grimeerimine	37
Habeme ja kulmude kleepimine. Parukad. Soengud	46
Soengud klassikalistes näidendites	50
Kuju loomine	54
Näitliku materjali kasutamine grimmi loomiseks	54
Karaktergrimm	58
Ilus nägu	65
Rahvuslik grimm	67
Grimmi kontrollimine	69

10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100

Neeger

Neeger (geprint)

Toimetaja K. Uibo.

Ladumisele antud 9. IV 1953.
Trükkimisele antud 7. VII 1953.
Trükipoognaid 5,25. Arvutuspoog-
naid 4,1. Trükiarv 4000. MB-09312.
Trükikoda „Kommunist“, Tal-
linn, Pikk tn. 2.
Tellimise nr. 2783.

На эстонском языке

Hind rbl. 4.50

Rbl. 4.50

A

19641

20660

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00358435 8